N⁰. 3081

DE TIJD.

NOORD-HOLLANDSCHE COURANT.

Dieu et mon droit.

Deze Courant verschijnt te AMSTERDAM, Dagelijks, behalve des Zondags. Het abonnement voor 3 maanden is ƒ 5.00; voor de buitensteden ƒ 6.00; *franko* door het geheele Rijk. *Brieven, Gelden*, enz. FRANKO te adresseeren aan het Bureau dezer Courant.

MAANDAG 22 JUNIJ.

Bij dit Nommer behoort een Bijvoegsel.

Advertentien van *Zes* regels en daar beneden worden voor ƒ 1.00 geplaatst; meer dan *Zes* regels tegen 15 cents de regel. — Voor alle advertentien wordt bovendien 35 cents zegelregt betaald. Voor groote letters betaalt men naar de plaatsruimte meer.

AMSTERDAM, 20 Junij.

Wij ontvingen gisteren na 't afdrukken van ons Nommer de memorie van beantwoording der Regering op het verslag der Tweede Kamer, in zake van 't *lager onderwijs*. Daarbij is gevoegd een gewijzigd ontwerp van wet, dat wij hiernevens in een *bijvoegsel* geheel laten volgen. Er zijn zoo vele veranderingen in het ontwerp gebragt, dat daarvan niet anders een duidelijk verslag kan worden gegeven, dan met het in zijn *geheel* onder de oogen onzer lezers te brengen.

Er worden daarin nog al belangrijke verbeteringen aangebragt; alhoewel art. 21, in het nieuwe ontwerp art. 22 geworden, onveranderd is gebleven. Daarentegen is, met betrekking tot art. 21, (thans 22), de verklaring der memorie van toelichting verduidelijkt. Wat de memorie van beantwoording daarvan zegt, laat geen twijfel omtrent de bedoeling der Regering, om de hand te houden aan de uitvoering, opdat de school zij en blijve een neutraal terrein, waar ieder kind van elke gezindte gerust toegelaten kan worden gezonden. 't Is jammer dat de Wet op dat punt niet zoo duidelijk spreekt als de memorie.

De memorie behelst nog eene andere verklaring, die wigt heeft. Zij zegt namelijk, dat de wet »voor de bijzondere scholen uit den aard der zaak geen *minimum* kan voorschrijven", »dewijl aldaar vrijheid moet bestaan in *zoo veel of zoo weinig vakken onderrigt te geven*, als wenschelijk zal worden geoordeeld."

Als dit door de Grondwet geëischt beginsel in overeenstemming wordt gebragt met de insgelijks door de Grondwet geëischte bepalingen omtrent de examina, dat niemand verpligt is examen af te leggen van 'tgeen hij niet onderwijst, dan kan zulks veel bijdragen, om de wet minder verwerpelijk te doen worden.

Dan, bespreken wij deze en andere bepalingen later. Wij laten voor heden hier volgen wat de Regering zegt onder de *algemeene beschouwingen* omtrent art. 21, thans art. 22 geworden. Ziehier wat wij daar vinden:

»§ 3. Bij deze paragraaph wordt getreden in eene waardering der wijze, waarop het Ministerie door de thans gedane voordragt zijne hoofdroeping heeft vervuld. De algemeene indruk wordt geschetst, dien de nieuwe redactie van art. 21, in verband met enkele andere van het ontwerp, heeft gemaakt.

»Dat de nieuwe redactie allen zou bevredigen, heeft de Regering zich geenszins voorgesteld. Zij gaf dit reeds te kennen in de Memorie van Toelichting tot voorschreven artikel. Zij is zelfs niet verrast door de hooge mate van afkeuring, welke de redactie van het artikel bij eene kleine minderheid heeft ontmoet. Evenwel had zij zich niet voorgesteld, dat deze zou zijn gebrandmerkt als de vrucht van onopregtheid, misleiding en bedrog. Dergelijke liefdelooze uitspraak laat de Regering ter verantwoording van hen, die ze zich hebben veroorloofd; zij acht het beneden zich er op te antwoorden.

»Hoeveel er ook over de roeping van dit Ministerie reeds is gezegd, zal het toch niet ongepast zijn nog kortelijk in herinnering te brengen, dat dit Ministerie had op zich genomen om te onderzoeken, of er niet een middel ware om aan hen (niet allen petitionarissen), die zich voor het toen in behandeling zijnde ontwerp van wet, in het bijzonder ten aanzien van het punt der godsdienst, verontrust betoonden, te gemoet te komen en aan hen eenige bevrediging te schenken.

»Niet juist wordt alzoo die roeping door de bedoelde kleine minderheid voorgesteld, wanneer zij meent, dat het Ministerie zich tot het stillen der beweging bereid had verklaard. In zooverre het te ondernemen onderzoek op zich zelf moest bijdragen om de beweging te stillen, was het Ministerie daartoe bereid, maar het heeft zich nooit verbonden om te zullen voldoen aan de eischen der petitionarissen, of, zoo men zich dit ook verkeerdelijk had voorgesteld, het heeft niemand lang in *dien* waan gelaten.

»Bovendien, het zou vermetel zijn gewest het te beproeven, want niet alle petitionarissen, en, wat niet uit het oog moet worden verloren, niet allen die, verontrust waren geworden, beoogden of verlangden hetzelfde. En zoo zij ook hetzelfde verlangd hadden, een zuiver toegeven aan hun verlangen zou gewis nieuwe bezwaren van een anderen kant hebben doen oprijzen.

»Neemt men aan hier, dat de petitionarissen, gelijk de kleine minderheid dit zegt, [illegible] of splitsing der openbare school naar de gezindheden, als regel, of, daarneven, als uitzondering, de gemengde school met positief Christelijk element, d. i. met een onderwijs bezield door die hoofdwaarheden, waaromtrent alle regtgeloovige Christenen het eens zijn, ten grondslag, — hoe zou aan dit verlangen hebben kunnen worden toegegeven, zonder te gelijker tijd van vele zijden nieuwe stemmen te doen opgaan, die zich althans niet minder krachtig dan de nu bedoelde petitionarissen zouden hebben doen gelden? Neen, een toegeven aan hetgeen de wil der hier bedoelde petitionarissen was, dit kon het middel niet zijn, waardoor het Ministerie aan zijne roeping voldeed.

»Om aan hare roeping te voldoen, had de Regering te letten op hetgeen in het vorig ontwerp vooral had gehinderd; op hetgeen de meest algemeene wensch der Natie medebrengt; op het vinden van eenig middel, waardoor aan wezenlijke gemoedsbezwaren kon worden te gemoet gekomen, zonder afbreuk te doen aan eene wenschelijk te achten eenparige regeling van het openbaar lager onderwijs.

»Wat had in het vorig ontwerp vooral gehinderd, en tegenzin tegen het voorschrift van art. 21 verwekt? Het was, dat men daarin zag een verwaarloozen van het Christelijk element. Tot nu toe had dat element in het nationaal onderwijs en in verordeningen zijne plaats gevonden; voortaan zou het in de wet tot regeling van het lager onderwijs niet worden genoemd. Dit, in verband gebragt met eene verklaring aan den toenmaligen Minister van Binnenlandsche Zaken als ontwrongen, schokte, verontrustte, smartte velen, ook die geene petitionarissen werden. Zij beschouwden het als een teruggang, als eene verloochening van datgene, waarop zij prijs stelden. Geruststellende verklaringen mogten tegenover deze gaping in de wet niet baten. Niet, dat aller wenschen zich tot het behoud van een naam, van een klank, zoo als men zich thans uitdrukt, zouden hebben bepaald, maar aan het behoud van het eens gebezigde woord, werd, wat men er nu ook van zegge, aanvankelijk veel gewigt gehecht. Kon dus aan dit verlangen worden voldaan, een der toenmalige bezwaren zou zijn opgeheven. De Regering begreep dat dit kon geschieden. Zij heeft in de Memorie van Toelichting de gronden daarvoor ontwikkeld; het is alzoo onnoodig thans hierop terug te komen; terwijl hierna, als ook bij de behandeling van het betrokken artikel, de bedenkingen zullen worden getoetst, welke ten aanzien van dit punt zijn geuit.

»De Regering had te letten op hetgeen de meest algemeene wensch der natie medebrengt. Verzuimde zij dit, het ware te vreezen, dat het middel ligt erger kon worden dan de kwaal. Wat brengt intusschen die wensch mede? De gesplitste school naar de gezindheden als regel? De Regering gelooft te mogen beweren, gelijk zij dit ook vroeger heeft gedaan, dat de gesplitste school naar de gezindheden als regel niet den meest algemeenen wensch der natie uitdrukt. Hoeveel tegenstand ontmoette niet reeds het denkbeeld eener facultative splitsing; niettegenstaande men kon verwachten, dat zij in dat geval, niet dan als uitzondering zou bestaan?

»Naar het begrip der Regering bleef de natie alsnog prijs stellen op de gemengde school, de school toegankelijk voor alle kinderen, zonder onderscheid van godsdienstige gezindheid. Zou echter het onderwijs op die school kunnen rusten op een positief Christelijk element dat is op een onderwijs bezield door die hoofdwaarheden, waaromtrent alle regtgeloovige Christenen het eens waren, zoodat er alleen voor de Israëlitische kinderen afzonderlijke scholen noodig waren?

»De Regering erkent, dat zeer velen eene school verlangen meer bepaald voor de kinderen van Christenen bestemd; maar zij meent te mogen betwijfelen, of de gemengde school, zoo als de petitionarissen die opvatten, aan de behoeften van alle Christenen zou voldoen. Zij gelooft niet, wat men er zich ook van gelieft voor te spiegelen, dat allen zich zouden schikken naar die opvatting der hoofdwaarheden, waaromtrent alle regtgeloovige Christenen gezegd worden het eens te zijn. Zij acht het minder gepast en ook niet noodig de gronden voor dit gevoelen hier breeder te ontwikkelen.

»Bovendien kon aan dit verlangen niet worden toegegeven zonder de uitsluiting van de Israëlitische kinderen van de openbare school. Zoodanige uitsluiting acht de Regering onbestaanbaar met de grondwettige regten der Israëlitische belijders; zij meent, dat misschien daartegen ook dan bedenkingen zouden kunnen geopperd worden, wanneer de afzondering hunner kinderen door de Israëlitische ouders werd begeerd; hetgeen echter tot dusverre niet heeft plaats gehad.

»Eindelijk had de Regering te letten op het vinden van een middel, waardoor aan wezenlijke gemoedsbezwaren kon worden te gemoet gekomen, zonder afbreuk te doen aan eene wenschelijk te achten eenparige regeling van het openbaar lager onderwijs.

»Dit middel meende de Regering te moeten zoeken in de bijzondere school. Hierdoor bleef zij in het grondwettelijk spoor. De Grondwet toch heeft de bijzondere school opgenomen als een waarborg voor de vrijheid van hen, die in het openbaar onderwijs voor hunne denkwijze geene bevrediging vinden. Maar niet allen kunnen tot dien waarborg de toevlugt nemen. Niet alle ouders zijn in de gelegenheid om hunne kinderen naar eene bijzondere school te zenden, of bezitten de middelen, om zoodanige school, naar de behoefte van hun gemoed, op te rigten. Wat was er natuurlijker, dacht de Regering, dan dat de Staat in dergelijke gevallen welwillend te gemoet kwam, en door geldelijke bijdrage aan de ouders hielp verschaffen, wat hij aan hen in zijne openbare school niet kon aanbieden?

»Ziedaar eenvoudig het denkbeeld, hetwelk aan de 4de alinea van art. 21 tot grondslag strekt. Intusschen ook deze bijvoeging is eene misleiding genoemd!

»De misleiding was, naar het oordeel der leden, wier gevoelen thans wordt besproken, des te grooter, »omdat de Regering, onder den schijn van [illegible] aan het verlangen der petitionarissen [illegible], in 't wezen der zaak bij het nieuwe ontwerp [illegible] tegenovergestelde rigting concessien heeft gedaan." In plaats van toenadering, stuitte men op verwijdering en achteruitgang." En welke zijn de gronden dezer beschuldiging?

»Uit het vorig ontwerp was wel de oorspronkelijk toegekende bevoegdheid weggevallen tot het vestigen van scholen voor eene bepaalde gezindte; maar de toenmalige Minister had verklaard, dat hij dergelijke scholen niet strijdig achtte met de Groudwet, en dat eene schikking in dien zin kon tot stand komen. Bovendien, de Regering had destijds haar laatste woord van tegemoetkoming nog niet gezegd. Thans daarentegen wordt verklaard, dat allen, wier kinderen in de openbare volksschool worden opgenomen, regt hebben te verlangen, dat [illegible] worde geleerd, gedaan of toegelaten, wat [illegible] met den eerbied, verschuldigd aan hunne godsdienstige begrippen; wordt van den pligt der Regering gesproken om te waken en toe te zien, dat dit voorschrift getrouw worde nageleeft, en verklaart de Regering, dat zij niet anders begeert, dan dat de openbaare gemengde school zóó zij ingerigt, dat de kinderen van alle gezindten daarvan gerustelijk kunnen gebruik maken; dat zij geene eenzijdige rigting wil gevolgd hebben; dat zij de begrippen van de niet op de school vertegenwoordigde gezindten wil geëerbiedigd hebben. De deur, vroeger nog ten halve geopend, is dus thans geheel gesloten. Uit de artikelen wegens de examina der onderwijzers is de afzonderlijke vermelding der gewijde en der vaderlandsche geschiedenis weggevallen, als om te doen zien, dat bij het onderrigt in de geschiedenis al wat tot godsdienstige overtuiging en daarmede verbondene nationale herinneringen betrekking heeft, zorgvuldig moet worden vermeden.

»De Regering zal zich, in antwoord hierop, tot de volgende opmerkingen bepalen.

»Zij kan niet zeggen, of de voorlaatste Minister van Binnenlandsche Zaken nog een ander woord van tegemoetkoming zou hebben gebezigd, indien hij aan het

bestuur gebleven ware. Zij meent echter dat die Minister er bezwaar in had gevonden om zich met een onderzoek naar andere middelen van bevrediging te belasten. Het is waar, hij had zijne denkwijze gezegd omtrent het niet strijdige met de Grondwet eener facultative splitsing der openbare school; maar intusschen was de facultative splitsing uit de wet weggenomen. Of deze weglating door uiting van denkwijze in de Memorie van Toelichting wierd opgewogen, staat thans niet te onderzoeken. Wat er van de verklaringen der Regering, hier als tot hare beschuldiging aangevoerd ook moge gezegd worden, er kan niet van gezegd worden, dat zij de opregtheid niet huldigen, of dat de Regering prijs stelt op half geopende deuren. Zij heeft gezocht, en zij heeft getracht te zeggen, wat waar en regt is en moet wezen. Zij is, ook na al hetgeen tegen haar is aangevoerd, niet overtuigd, dat zij in hare poging ten eenen male heeft gefaald. Zij ontkent overigens, dat zij de afzonderlijke vermelding der gewijde en der vaderlandsche geschiedenis heeft doen wegvallen als om te doen zien, dat bij het onderrigt in de geschiedenis al wat tot godsdienstige overtuiging en daarmede verbondene nationale herinnering betrekking heeft, zorgvuldig moet worden vermeden; zonder door deze ontkenning te willen beweren, dat zij bij de behandeling van die onderwerpen daaraan de strekking zou willen gegeven hebben, welke die leden kunnen bedoelen. Zij meent, dat indien deze onderwerpen waren opgenoemd, daaruit evenmin eene gevolgtrekking omtrent de strekking van het daarin te geven onderwijs zou kunnen worden afgeleid.

»Meer voldoende uitkomsten heeft het onderzoek opgeleverd van die leden, wier gevoelen vervolgens, als eene tweede en derde meening, vermeld wordt; doch waaraan tegenover gesteld wordt het gevoelen van anderen, die het gedeeltelijk toegeven aan den wensch der petitionarissen ten hoogste wraakten. Zij meenen, dat dit toegeven niet zal baten; terwijl men niet moet uit het oog verliezen, dat men, door toe te geven aan de eene zijde, aan de andere heeft gekrenkt.

»De Regering merkt op, dat dan toch, naar het gevoelen dezer leden (in strijd met een ander gevoelen), aan de petitionarissen gedeeltelijk is toegegeven, en men zou uit hunne meening, dat aan eene andere zijde is gekrenkt, moeten opmaken, dat het toegegevene belangrijker is, dan het door anderen, die zich zeer onvoldaan verklaarden, wordt voorgesteld.

»Heeft er echter aan de andere zijde door de uitdrukking *Christelijke en maatschappelijke deugden* in de wet te [illegible] moet de [illegible]

»Dat die uitdrukking door velen is beschouwd als in het reglement van 1806 gebezigd om aan het onderwijs op de volksschool zooveel mogelijk eene Protestantsche rigting te doen behouden, kan, denkt de Regering, thans in het midden worden gelaten. Het is mogelijk; het bewijs daarvan schijnt echter moeijelijk te leveren. Dat de uitdrukking *Christelijk* op zich zelve wel niet *Protestantsch*-Christelijk beteekent, zal wel niet behoeven te worden betoogd. Dat er na het bezigen van die uitdrukking misbruiken hebben plaats gehad, is nog geen bewijs dat zij er het *gevolg* van waren. Veeleer mag men vragen, of niet, ook zonder die uitdrukking, stof zou gevonden zijn om zich te beklagen. Dat het herstellen dier uitdrukking door velen zou zijn gevraagd met het oogmerk om aan het onderwijs die eenzijdige rigting te bijvoegen, is mogelijk; maar hier is alleen de vraag, met welk oogmerk wordt zij in de wet opgenomen? En te dien aanzien meent de Regering zich duidelijk genoeg te hebben verklaard. Het is waar, men heeft het straks gezien, van de andere zijde voor de voeten geworpen, dat zij geene eenzijdige rigting wil gevolgd hebben.

»Neemt men deze uitdrukking in de wet over, zegt men, dan zal óf eenzijdigheid óf rationalisme onze scholen beheerschen. De Regering vleit zich, dat zoodanige gevolgen niet van de bedoelde uitdrukking te vreezen zijn. Omtrent de eenzijdigheid van rigting heeft zij reeds gesproken. Tegen de vrees voor rationalisme weet zij alleen over te stellen, dat, naar haar inzien, voor de lagere volksschool, waar de kinderen van 6 tot 10 à 12 jaren verblijven, en van welke het leerstellig onderwijs uitgesloten is, zoo er ook al van rationalisme de rede kan zijn, althans niet te duchten is, dat zij er door zou worden beheerscht.

»De meerderheid heeft, volgens hetgeen ten slotte dezer paragraaph wordt gezegd, tegen het spreken van *Christelijke deugden* in de wet niet de allerminste bedenking, indien men slechts voor misbruik en verkeerde opvatting zeker ware. Zij keurt af, dat op den eisch van petitionarissen een woord in de wet is gebragt, dat zoo zeer kon worden misbruikt. De Regering meent hierop te moeten antwoorden, dat zij wel is waar geen wapen [illegible] tegen verkeerde opvatting, maar dat zij kan en [illegible] waken tegen misbruik; wijders dat toch de vrees [illegible] niet behoort te weêrhouden, eene uitdru[illegible] bezigen, welke allen bedoelden, al wierd zij dan [illegible] niemand genoemd."

Wij hebben [illegible] dagen in de rezidentie gezien een standbeeld van gips, voorstellende den H. Willibrordus, bewerkt door een jeugdig beeldhouwer, *Eugène Lacomblé* te 's Hage, die niet alleen daarin blijk heeft gegeven van een goeden aanleg, maar ook nog door andere groote beelden, op de haagsche tentoonstelling te zien, getoond heeft, dat men veel van hem kan verwachten. Hij verdient te worden aangemoedigd. Zijn H. Willibrordus is met zorg bewerkt, munt uit door een waardig gekozen stand, goede drapeering, veel uitdrukking. 't Beeld is daarenboven vrij goed van teekening. Het is niet groot, en geschikt om een christen vertrek te versieren, veel beter dan menig beeld van de profane kunst, dat men overal ontmoet. De H. Willibrordus is de apostel van ons land. Hem danken wij, naast God, het geluk van Christen te zijn. Zijne afbeelding moet ons daarom lief zijn. En het is eene zeer gelukkige inspiratie van den heer *Lacomblé* geweest, om het beeld van dien voorvader in het geloof voor Nederland te bewerken. De prijs van *f* 5 brengt het onder 't bereik van bijna iedereen. Wij hopen 't dien ten gevolge in veler huisgezinnen te zien plaats nemen.

De eerwaarde heer M. van Beek, oud-direkteur van het Doofstommen-Instituut te St. Michiels-Gestel, is benoemd tot direkteur van het Doofstommen-Instituut te Antwerpen, en heeft daar heden zijnen intrek genomen.

Gisteren middag is in de Huidenstraat een opperman in eene put gevallen, levenloos daaruit gehaald en naar de ouderlijke woning in het Middenklooster gebragt.

Op den 18den Junij 1857 zijn te Kopenhagen uitgewisseld de akten van bekrachtiging op de verdragen nopens den afkoop van den Sondtol, respektievelijk den 14den Maart en den 17den April tusschen Nederland en Denemarken gesloten, en dezerzijds bij de wet van den 12den Junij jl. goedgekeurd.

Het jongst ontvangen Nommer van de *Singapore Free-Press*, gedagteekend 21 April jl., bevat een berigt, dat, zoo het waarheid is, de vrees bevestigt voor de daarstelling van een engelsch etablissement en het veldwinnen van engelschen invloed in het rijk van Siak (ned. grondgebied in Indië), en waardoor ook op de oostkust van Sumatra hetzelfde zou plaats hebben, als toen sir James Brooke zich op de noordwestkust van Borneo nestelde. Hier evenwel geldt het eene geheel onbetwistbare nederlandsche bezitting. Ziehier het berigt, gelijk het in op[illegible]

»Een brief van een inlander uit Siak meldt, dat Radjah Peetra en zijne aanhangers zoozeer afgeschrikt zijn door den laatsen op hen gedanen aanval door den heer Wilson en zijne brigineesche troepen, dat zij zich aan den Sultan wilden onderwerpen. Deze zeide hun, dat hij in geenerlei onderhandeling met hen wilde treden, vóór dat de Heer Wilson van Singapore zou zijn teruggekomen. Verscheidene der kwalijk gezinde distrikten, behalve de door ons vroeger genoemde, hadden den wensch te kennen gegeven, zich onder de bescherming van den heer Wilson te stellen. Die zaken schijnen gunstig vooruit te gaan tot herstel van de rust in Siak. De Sultan, die de door den heer Wilson bewezen bewezen diensten teregt waardeert, heeft het rijksbestuur aan hem opgedragen onder den titel van *Maharajah Muda Steer Radjah nugri Siak*. De Sultan-zelf, is door vroeger wanbestuur zeer impopulair in zijne bezittingen en kan alleen zijne pozitie handhaven door het opperbestuur aan zijn europeeschen minister op te dragen. Inlandsche handelaren, die zeer goed met het land bekend zijn, verzekeren het bestaan van steenkolen in Siak. Zoo zij blijken van goede kwaliteit en gunstig gelegen te zijn, zoodat zij met voordeel kunnen worden bewerkt, dan zal dit alleen een gewigtig element vormen tot den voorspoed van Siak, terwijl de onmiddelijke nabijheid van die plaats met Singapore haar een groot voordeel zal opleveren in de konkurrentie met verder gelegene plaatsen."

Vervolg van het Gewijzigd Ontwerp van Wet betreffende het Lager Onderwijs. (Zie ons Bijvoegsel.)

Art. 65. De inspecteurs trachten, zoo door schoolbezoek als door mondeling en schriftelijk overleg met de districtsschoolopzieners, plaatselijke schoolcommissien en gemeentebesturen, de verbetering en den bloei van het schoolwezen te bevorderen; zij lichten Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken voor omtrent alle onderwerpen waarover hun oordeel wordt gevraagd; zij vervaardigen uit de jaarlijksche verslagen der schoolopzieners en uit hunne eigene aanteekeningen, jaarlijks een beredeneerd verslag omtrent den toestand van het onderwijs in de provincie, en zenden dit vóór den 1sten Julij aan Onzen Minister voornoemd.

TITEL VI.

OVERGANGSBEPALINGEN.

Art. 66. De onderwijzers en onderwijzeressen, zoo openbare als bijzondere, de huisonderwijzers en huisonderwijzeressen, die op het tijdstip van het in werking treden dezer wet wettig in die betrekkingen zijn, behoeven, om daarin voort te gaan, geene herbenoeming of erkenning.

Na dat tijdstip worden de vóór hetzelve verkregen acten van algemeene toelating van den 1sten en 2den rang en die van schoolhouderes beschouwd gelijke regten te geven als de acten van bekwaamheid als hoofdonderwijzer en als hoofdonderwijzeres, en die van den 3den rang gelijke regten als de acten van bekwaamheid als hulponderwijzer, in deze wet vermeld.

De huisonderwijzers en huisonderwijzeressen, die, na dat tijdstip, zich als zoodanig in eene andere gemeente wenschen te vestigen, zijn verpligt zich vooraf aan het examen, vermeld in art. 46, te onderwerpen.

Art. 67. Alle tijdens het in werking treden dezer wet dienstdoende openbare hoofdonderwijzers en hoofdonderwijzeressen ontvangen, zoo lang zij hunne betrekking blijven bekleeden, uit de gemeentekas eene jaarwedde, waarvan het bedrag ten minste gelijk staat met het inkomen, dat zij over de laatste vijf jaren, of voor hen die korter in dienst zijn geweest, over het kortere tijdvak, in hunne betrekking, gemiddeld, jaarlijks hebben genoten, met dien verstande evenwel, dat de jaarwedde in geen geval minder dan *f* 400 mag beloopen.

Art. 68. Op de bijzondere scholen, welke tijdens het in werking treden dezer wet in het genot zijn van subsidie van wege de gemeente of de provincie, is het voorschrift van het 4de lid van art. 3 eerst een jaar later toepasselijk.

Art. 69. In afwachting der wettelijke regeling van het middelbaar onderwijs zijn de voorschriften dezer wet mede van toepassing op alles wat betreft het onderwijs in de levende talen en het meer uitgebreid onderwijs in de wis- en natuurkunde.

Om tot het examen ter verkrijging eener acte van bekwaamheid voor een of meer dier vakken te worden toegelaten, wordt de ouderdom van ten minste 18 jaren gevorderd. Voor de acte wordt eenmaal vijf gulden betaald.

Art. 70. Deze wet treedt in werking den 1sten Januarij 1858.

Alsdan zijn de bestaande algemeene provinciale en plaatselijke verordeningen op het lager onderwijs afgeschaft, de provinciale commissien van onderwijs, plaatselijke schoolcommissien en commissien van plaatselijke schooltoevoorzigt, ingevolge deze wet, vervangen.

Lasten en bevelen, enz.

HAARLEMMERMEER, 18 Junij. Men verwacht in het najaar aanmerkelijke partijen land te koop, van eigenaars, welke geene rekening hebben gevonden en die tegen de hooge kosten opzien, om dit stugge land te verbeteren. (*H.*)

[illegible] Een der veerknechts (Jan Boot) van onzen [illegible] overvarende, ten einde van daar personen over te brengen, had het zeldzame geluk, dat onder zijne vaart een steur van p. m. 150 pond in zijne roeiboot sprong, waarvan de schipper zich terstond met blijdschap meester maakte. (*A. Ct.*)

EINDHOVEN, 17 Junij. Noord-Braband zal weldra in het bezit zijn van eene landbouwschool. De heer L. Philipona, vroeger kollaborateur van het dagblad *de Noord-Brabanter*, ook als romanschrijver niet onbekend (hij schreef o. a. »het kasteel aan de Maas"), zal aan het hoofd dier inrigting staan en haar voor eigene rekening exploiteren. Een bekend voorstander van den landbouw, de heer Huijsmans, lid der Prov. Staten en notaris alhier, heeft op voorwaarden, die van zijne belangstelling in den landbouw getuigen, eene bouwhoeve in het naburige dorp Stratum ter beschikking van den heer Philipona gesteld. Het tijdstip, waarop de school in werking zal treden, is echter nog niet bepaald. (*Arnh. Ct.*)

BUITENLANDSCHE BERIGTEN.

FRANKRIJK.

PARIJS, 19 Junij. De *Moniteur* bevat eene proklamatie van den prefekt van het departement der Seine, waarin gezegd wordt, dat de Keizer om te regeren eene kamer behoeft, welke onafhankelijk en tevens aan zijne beginselen is verkleefd. Door te stemmen voor aanhangers [illegible] digden van vroegere tijden zou men gisting verwekken; doch door de stemming voor de kandidaten der Regering worden de groote ontwerpen des Keizers bevorderd. De kandidaten der oppozitie zullen tot geene goede uitkomst leiden. Het zijn mannen, die geene sympathie voor het volk koesteren en die in de uitoefening van het gezag blijken gaven van onbekwaamheid en zwakheid. Zij kunnen hunne partij alleen verheffen op het ongeluk des vaderlands.

— Dagelijks stellen nieuwe kies-kollegiën generaal Cavaignac als kandidaat voor. Volgens de *Patrie* zou men dit voor een bewijs moeten aanzien, dat het der oppozitie aan mannen ontbreekt om haar te vertegenwoordigen. Wanneer men echter de benoeming van den generaal beschouwt als eene demonstratie tegen de Regering, krijgt het feit, dat zoo vele kies-kollegiën hem voorstellen, een gansch andere beteekenis.

— Aan de deur van de mairie van het 3e arrondissement worden thans de bulletins der kandidatuur van generaal Cavaignac uitgegeven.

— De kandidatuur van den heer Goudchaux is aangeplakt in het 6e parijsche kiesdistrikt. De aanplakbilletten der republikeinsche kandidaturen hebben onder den naam deze woorden: "kandidaat der demokratische oppozitie."

— Behalve de kandidaten der Regering en die der oppozitie doen zich nog andere kandidaturen voor, welke aan de dwaasheden der staatkundige fabriekarbeiders van 48 doen denken. Zekere Adolf Bertran heeft de muren van Parijs met eene aankondiging vol geplakt, waar boven zijn portret prijkt en waarbij hij zegt, dat er slechts twee partijen meer bestaan, de menschelijke partij en de onmenschelijke partij. Natuurlijk behoort de heer Bertran tot de eerste. Hij noodigt alle menschelijke lieden uit voor hem te stemmen.

Een tweede kandidaat van die soort is de heer Charlemagne Byand. Hij noodigt de kiezers uit voor hem te stemmen, ten einde hij zijn plan zal kunnen ten uitvoer leggen, om op het plein van het Louvre een rozenboom met vier perzikenboomen omgeven te plaatsen, als openbare hulde aan den landbouw.

— Volgens de bladen van het departement des Vosges wordt de Keizer in het begin der volgende week te Plombières verwacht.

— De gedelegeerden van de voornaamste zeehavens zijn tegen den 28sten Junij op het kasteel van St.-Cloud bijeengeroepen, om onder voorzitterschap des Keizers het vraagstuk der trans-atlantische pakketbooten te behandelen.

— Wederom is Eugène Jacqot, schrijver (onder den naam van de Mirécourt) der levensschetsen, getiteld *les Contemporains*, veroordeeld tot 500 fr. boete, wegens laster ten aanzien van den tooneelspeler Bocage.

ENGELAND.

LONDEN, 18 Junij. De *Times* berigt, dat de O. I. kompagnie het eiland Perim bij den ingang der Roode Zee in bezit heeft genomen. De *Times* noemt dit eiland zeer naïef en in het voorbijgaan »dit nietig eilandje," hoewel het grooter is dan Malta en zijn ligging op den weg naar Indië en China het een onbetwistbare belangrijkheid geeft.

— De stoomboot *Columbia* is met 150,000 doll. aan specie en berigten uit New-York van den 6den dezer te Liverpool aangekomen. Volgens den *New-York Herald* heeft lord Clarendon in een, op de aanspraken van den heer Lawless, een koopman in Nieuw-Grenada, betrekkelijken brief de oude engelsche leer: eens onderdaan, altijd onderdaan, laten varen en erkend dat deze koopman, doordien hij burger der Vereenigde Staten geworden is, van de pligten als onderdaan jegens Engeland ontheven is. De door de verkiezingen te Washington veroorzaakte ongeregeldheden hadden opgehouden en op eene bijeengeroepen vergadering was het misnoegen der bevolking over de handelwijze van den mayor te kennen gegeven.

In Galveston-baai is het schip *Louisiana* door brand vernield; waarbij 14 personen omgekomen zijn; 32 anderen ... Ook de mail en eene som gelds ... verloren.

Lord Napier had geen berigt ontvangen betreffende een vroeger in omloop geweest zijnde gerucht aangaande den afstand aan Engeland van een eiland bij Panama.

DUITSCHLAND.

WEENEN, 17 Junij. De half-officiëele *Oesterreichische Correspondenz* van gisteren behelst een artikel tot wederlegging van onderscheiden in vreemde dagbladen voorkomende onware mededeelingen aangaande de staatkunde van het oosterijksche kabinet. Daarin komt onder anderen het volgende voor:

»Het is bekend dat wij eene opgave der brusselsche *Indépendance*, betrekkelijk pogingen die het oostenrijksche kabinet gedaan zou hebben om het napelsche hof tot het afbreken der diplomatieke betrekkingen met Piëmont te bewegen, in de stelligste bewoordingen hebben wederlegd. Het brusselsche blad, aan hetwelk niet onbekend kon zijn, dat deze wederlegging uit eene authentieke bron afkomstig was, heeft die tegenspraak met eene nieuwe tegenspraak bejegend, en daardoor het bewijs gegeven dat het zijne lezers aangaande Oostenrijks staatkunde opzettelijk wil misleiden.

»Eene andere opgave wordt thans door de duitsche drukpers verspreid: dat namelijk het keizerlijke kabinet zich bij de duitsche hoven beklaagd heeft over de handelwijze van Pruissen met opzigt tot het vraagstuk der Donau Vorstendommen. Ook dit berigt is onjuist. Indien het geval plaats heeft dat eene naauw bevriende mogendheid omtrent eenig punt met Oostenrijk van gevoelen verschilt, dan zal de oostenrijksche Regering zich met die mogendheid zoeken te verstaan; maar bij zulk eene omstandigheid is er geene aanleiding, om het mogelijk nog bestaande verschil van zienswijze ter kennis van andere Regeringen te brengen.

»Ernstige, nadrukkelijke berisping, eindelijk, verdient het, wanneer openbare dagbladen aan de keizerlijke Regering handelingen toeschrijven of toedichten, welke onedele bedoelingen, onduitsche gevoelens doen veronderstellen. Van dien aard is de laatelijkste bewering, dat het oostenrijksche kabinet zich te Parijs zou beklaagd hebben over zekeren aandrang van Pruissen, om ten aanzien van de holstein-lauenburgsche aangelegenheid met meerder kracht en nadruk te handelen. De geschiedenis der diplomatie van het keizerlijke hof levert geen voorbeeld, dat het weener kabinet in een zuiver duitsche aangelegenheid de beslissing der buitenlandsche hoven of zelfs maar de diplomatieke tusschenkomst van vreemden ingeroepen heeft. Gelijk wij derhalve de bedoelde insinuatie met verontwaardiging afwijzen, zoo zou ongetwijfeld elke andere duitsche regering de bewering, dat zij getracht hadde inwendige aangelegenheden van den duitschen Bond aan het oordeel van vreemden te onderwerpen, als eene beleediging van hare eer met regtmatige verontwaardiging bejegenen. Wat de aangelegenheid van Holstein en Lauenburg betreft, bestaat gelukkigerwijze zelfs geen voorwendsel voor die arglistige beschuldiging, daar Oostenrijk en Pruissen te dien aanzien in volmaakte overeenstemming handelen."

— De *Indépendance belge* is in Oostenrijk verboden geworden.

— Volgens de laatste berigten uit Verona boezemt de gezondheidstoestand van maarschalk Radetzky nog geene ongerustheid in, hoewel de oude krijgsman uit eigene beweging verzocht heeft de laatste H. Sakramenten te ontvangen.

STADSNIEUWS.

BURGERLIJKE STAND.

AMSTERDAM, 20 Junij.

ONDERTROUWD (17 Junij): P. Scheltema met S. A. L. Wolldorff. — (18 Junij): C. J. Machwirth met H. A. Bendinger. - G. A. Nagtglas Versteeg met S. M. Klapmeijer. - P. L. A. Goudswaard met A. A. Stricker. - H. J. Wijsman Bz, wed. met A. E. Hunger. - T. van der Kwast, met J. C. C. van der Sloot, van Leyden.

GETROUWD (18 Junij): P. N. Muller met C. van Voorst. - A. W. Weissman met W. B. Stoerhaan. - I. de Jong met S. Dentz.

BEVALLEN (17 Junij): S. de Leão Laguna, geb. Mendes da Costa, Z. — (18 Junij): T. J. H. van Goreum, geb. Kross, Z.

OVERLEDEN (15 Junij): M. A. Sobels, 62 j. — (16 Junij): W. F. Mettenbrink, wed. P. Jansen, 60 j. — (17 Junij): L. Serrurier, Jan Pieterszoon, 76 j.

NIEUWSTIJDINGEN, BETREFFENDE INTRESTBETALINGEN, UITLOTINGEN, GELDLEENINGEN, ENZ.

De Minister van Financien maakt bekend, dat de RENTE-BETALING *op het Grootboek der Nationale Schuld, rentende twee en een half ten honderd in het jaar, over het halfjaar, verschijnende op den eersten Julij* 1857, *zal plaats hebben als volgt:*

Van Woensdag den 1 Julij 1857, tot en met Vrijdag den 10 daaraanvolgende:	Van Maandag den 13 Julij 1857, tot en met Vrijdag den 17 daaraanvolgende.
Op het eerste bureau.	Op het eerste bureau.
Litt. Inschrijvingen:	Litt. Inschrijvingen:
A, van n° 1 tot n° 2400 ingesloten.	A, van n°. 2401 tot het laatste n°.
B, » 1 » 6600 "	B, " 6601 " "
C, » 1 » 2100 "	C, " 2101 " "
D, » 1 » 2400 "	D, " 2400 " "
Op het tweede bureau.	Op het tweede bureau.
E, van n° 1 tot n° 1200 ingesloten.	E, van n° 1201 tot het laatste n°.
F, » 1 » 900 "	F, » 901 » »
G, » 1 » 3000 "	G, » 3001 » »
H, » 1 » 5100 "	H, » 5101 » »
J, » 1 » 1500 "	J, » 1501 » »
K, » 1 » 3900 "	K, » 3901 » »
Op het derde bureau.	Op het derde bureau.
L, van n° 1 tot n° 3000 ingesloten.	L, van n° 3001 tot het laatste n°.
M, » 1 » 3600 "	M, » 3601 » »
N, » 1 » 4200 "	N, » 4201 » »
O, » 1 » 3900 "	O, » 3901 » »
P, » 1 » 2400 "	P, » 2401 » »
Q, » 1 » het laatste n°.	R, » 3601 » »
R, » 1 » 3600 ingesloten.	
Op het vierde bureau.	Op het vierde bureau.
S, van n° 1 tot n° 6600 ingesloten.	S, van n° 6601 tot het laatste n°.
T, » 1 » 1800 "	T, » 1801 " "
U, » 1 » 800 "	U, » 801 " "
V, » 1 » 3600 "	V, » 3601 " "
W, » 1 » 3600 "	W, » 3601 " "
X, » 1 » het laatste n°.	Z, » 601 " "
Y, » 1 » » "	
Z, " 1 » 600 ingesloten.	

Zullende vervolgens van Maandag den 20 Julij 1857 tot en met den 15 Nov. daaraanvolgende, gedurende alle werkdagen (met uitzondering van den Zaturdag), de bureaux van het Grootboek geopend zijn tot het voortzetten der gezegde rentebetaling over al de nog verschuldigde halfjaren en op alle inschrijvingen zonder onderscheid.

Tevens worden, overeenkomstig art. 19 van het koninklijk besluit de dato 18 Mei 1818 (*Staatsblad* n°. 24), voor de *tiende of laatste maal* opgeroepen de nog niet opgekomen regthebbenden op de renten over het halfjaar, verschenen geweest op 1 Jan. 1852, waarvan de betaling, ingevolge koninklijk besluit van den 25 Oktober 1855, zal blijven opengesteld tot en met den 31 December 1857.

PRIJZEN VAN COUPONS EN LOSBARE OBLIGATIEN.

Metalliek	f 28,57½ a —	Pruissische	f 34⅞ a —
Napelsche	—,— » —	Spaansche	—,— » —
Divid. £St.	11,77½ » —	Hamb. Russ.	—,— » —
Eng. Russen	—,— » —	Russ. in Z. R.	36½ » —
Fransche	55⅞ » —	Pools. in	[illegible]
Belgische	56 » —	" " Fl.	27⅞ » —

Nationale Metalliek f 29.77½. Buitenl. Spanje f — per Fr. 120.

SPECIE-COURS.

GOUDEN SPECIEN.

Stukken à f 10 per Stuk	f 9,80	à 9,90
Oude Gerande Dukaten	» 5,55	» 5,65
Wigtige Souvereinen	» 11,80	» 11,90
» Pistolen	» 9,65	» 9,75
Stukken van 20 Francs	» 9,35	» 9,45

Baren Goud en Specien à f 1442,60 per Ned. ℔ fijn 11 a 11½ pc.

ZILVEREN SPECIEN.

Piasters per Stuk	f 2,55	à 2,60
Stukken van 5 Francs	» 2,33	» 2,36
Brabandsche Kroonen	» 2,65	» 2,70
Fransche	» 2,70	» 2,75
Pruissische Daalders	» 1,75	» 1,76
Zilver 1000 à 980	f —,—	» —,—
» 900 » 700	» 104,20	» 104,70

HOLL. IJZEREN-SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

1857.	Aantal Reizigers.	Opbrengst van Reizigers.	Opbrengst van Goederen, enz.	Totale Opbrengst.
In Januarij	68,864	f 55,298,15	f 17,508,46	f 72,806,61
Februarij	71,984	» 57,043,60	» 18,945,17½	» 75,988,77½
Maart	80,263	» 67,335,65	» 15,025,88½	» 82,361,53½
April	88,325	» 74,880,50	» 16,296,18	» 91,176,68
Mei	116,109	» 92,821,05	» 17,185,76½	» 110,006,81½
Totaal	425,545	f 347,378,95	f 84,961,46½	f 432,340,41½

NEDERL. RIJN-SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

1857.	Aantal Reizigers.	Opbrengst van Reizigers.	Opbrengst van Goederen, enz.	Totale Opbrenst.
Mei	78,019	f 96,339,77½	f 34,441,29	f 130,781,06½

PRIJS-COURANT DER EFFEKTEN.

		18 JUNIJ 4½ u. gebl.	19 JUNIJ 4½ u.	gebl.
Amsterdam, Thesaurie	5 pCt.		»	
Nederl. Bank	4 »		»	
Nederl., Werkel. Schuld à	2½ pCt.	63¾	63¾ a 63 15/16	63⅞
Dito Dito	3 »	77	76⅞ » 77	76⅞
Dito Dito	4 »	96¾	96⅞ » 96 15/16	
Amortis. Syndik.	3½ »	92	»	
Aand. Handel-Maatsch.	4½ »	159	159 » 160	
Oost-Ind. Leening	4 »	95¾	96 »	
Aand. Holl. Spoorweg.			»	
Leening idem	4½ pCt.		»	
Aand. Rijn-Spoorweg	4½ »	101	»	
Maatschappij van Weld.	4 »		»	
België, Cert. Adm. B. bk.	2½ »		»	
Dito bij *Rothschild*	2½ »		52 » 53⅛	53 1/16
Frankrijk, Certifikaten	3 »		»	
Spanje, Obligatiën	1¼ »	25 15/16	25¾ » 25⅞	25 13/16
Dito	3 »	42⅝	42¾ »	
Dito Binnenl.	3 »	38¾	38 9/16 » 38 11/16	38⅝
Amortisable Schuld		5½	»	
Bewijzen Coupon		6¾	6⅝ »	
Portugal, Obligatiën	3 pCt.	46¼	46¼ » 46⅜	46¼
Dito 1856	3 »	45⅛	45⅜ » 45½	45 5/16
Dito Uitgestelde		26⅜	26½ » 26⅝	
Rusl., Obl. bij *Hope en C°.*	5 pCt.	105	105 » 105¼	
Dito bij idem 1828/1829	5 »	104⅛	104 »	
Cert. bij idem 1831/1833	5 »		95½ »	
Dito bij idem 1840	4 »	89	88 » 88½	88
Dito bij *Stieglitz*	4 »	87⅞	87¾ » 88	87⅝
Dito Nieuwe	4 »		»	
Dito 5de Serie	5 »	[illegible]	[illegible]	
Dito 1855, 6de Serie	5 »	100 1/16	[illegible] » 100	100
Dito adm. te Hamburg	5 »		»	
Dito dito te Londen	5 »		»	
Dito dito dito	4½ »	96½	96⅝ » 96 11/16	
Inschrijving in Assignat.	6 »		»	
Certifikaten van dito	6 »	66½	66 »	
Polen, Aand. 1835, fl. 500	f	157½	157½ »	
Obligatiën	4 pCt.	81 5/16	81⅜ » 81½	
Pruissen, Obligatiën	4½ »		»	
Aandeelen 1854	3½ »		»	
Oostenrijk, Obl. bij *Goll en C.*	5 »	79	79 »	
Dito dito	4 »	63¼	63 »	
Dito Metalliek	5 »	77¼	77 7/16 » 77½	
Dito Rente Amsterdam	5 »	88¾	88½ » 88¾	88¾
Dito Nationale 1854	5 »	78 13/16	78⅝ » 78⅞	78¾
Dito dito	2½ »	40⅛	39 15/16 » 40 1/16	40
Weener Bank-Aktiën	f		»	
Dito Aand. fl. 250, 1839			»	
Dito dito » 250, 1854	4 pCt.	325	[illegible]	
Napels, Cert. bij *Lam. en B.*	5 »	103¼	»	
Dito bij *Rothschild*	5 »	103¾	»	
Denemarken, Oblig. te Lond.	5 »		»	
Dito	3 »		»	
Braziliën, Geldl. 1824 v. £100	5 »		98¾ »	
Dito 1839 van £100	5 »		»	
Dito 1843 » £100	5 »		»	
Dito 1852	4½ »		»	
Sardinië	5 »	75	»	
Peru, Geldl. 1854	4½ »		»	
Dito te Parijs			»	
Ecuador, Oblig. 1855	1 »	14⅛	14 1/16 » 14 3/16	
Venezuela, dito 6 pCt. thans	4½ »	34⅝	»	
Dito Uitgestelde	2 »	13½	»	
Grenada, Obligatiën	3¼ »	22 5/16	22⅝ »	
Dito Uitgestelde		6 5/16	6 5/16 »	
Mexiko dito	3 »	21⅛	21 1/16 » 21⅛	
Nrd-Amer., *Ph. Hope en C.*, Lr. A	f		»	
Dito dito B	»		»	
Dito bij *Rothschild*	6 pCt.		»	
Amerik. Bank-Aktiën			»	
Illinois Spoorweg-Aandeelen			»	
Dito Oblig. Constr. Bons.	7 pCt.	95⅝	95½ » 95⅝	
Louisiana	5 »		99⅝ »	
Griekenl., Obl. Geldl. 1825	5 »	3¾	3 11/16 » 3¾	

Russ. Spoorw. 77, ¼.

Bij levendigen handel waren binnen- en buitenlandsche fond-

een prijshoudend; russ. 6 pc. Serie waren door winst-realisatie tot verminderde koers verkrijgbaar.

Koers van het Geld: Beleening 4 pCt. Prolongatie 4 pCt., Diskonto 4 pCt.

Wisselkoers.

Parijs	2/m.	f $55\frac{11}{16}$	Livorno	2/m.	f $39\frac{5}{8}$
"	zigt	" $56\frac{5}{16}$	Napels	"	" 84
Bordeaux	2/m.	" $55\frac{1}{8}$	Petersburg	"	" 1.82
"	zigt	" $55\frac{3}{4}$	Weenen	6/w.	" $33\frac{1}{4}$
Madrid	3/m.	" 238	Augsburg	"	" $35\frac{5}{16}$
Cadix	"	" 240	Frankfort	"	" $99\frac{5}{8}$
Seville	"	" 237	Hamburg	2/m.	" $35\frac{5}{16}$
Bilbao	"	" 237	"	zigt	" $35\frac{9}{16}$
Lissabon	"	" $40\frac{1}{2}$	Londen	2/m.	" $11,72\frac{1}{2}$
Porto	"	" $40\frac{1}{2}$	"	zigt	" 11,85
Genua	2/m.	" $43\frac{5}{8}$	Rotterdam		" $\frac{1}{8}$

BUITENLANDSCHE BEURZEN.

ANTWERPEN, 19 Junij. Belg. leen. $2\frac{1}{2}$ pc. $56\frac{1}{2}$, Obligatiën $4\frac{1}{2}$ pc. $98\frac{1}{4}$; Spanje $1\frac{1}{4}$ pc. $25\frac{7}{16}$; Binnenl. 3 pc $38\frac{5}{8}$; Romeinen 5 pc. $86\frac{3}{4}$; Oostenrijk Met. 5 pc. $80\frac{3}{8}$, $\frac{7}{8}$; id. Nap. 5 pc. $82\frac{5}{8}$.

PARIJS, 19 Junij. Fransche $4\frac{1}{2}$ pc. 91.90; 3 pc. 68.65; $1\frac{1}{4}$ pc. Spanje 26; 3 pc. id. $39\frac{1}{4}$; 5 pc. Met. —; Rom. Leen. —.

MADRID, 18 Junij. 3 pc. Schuld 40.60; id. $1\frac{1}{4}$ pc 26.35.

LONDEN, 19 Junij. Cons. $93\frac{1}{8}$; Spanje buit. 3 pc. $41\frac{5}{8}$, id. $1\frac{1}{4}$ pc. 26; Rusl 5 pc 110; id. $4\frac{1}{2}$ pc. 98; Holl. 4 pc. —; id. $2\frac{1}{2}$ pc. —; Sard. 5 pc. 89; Braz. 101; Peru $4\frac{1}{2}$ pc. $77\frac{1}{4}$; Gren. uitg. $6\frac{1}{4}$; id. werk. $22\frac{1}{2}$; Mexiko 3 pc. $22\frac{5}{8}$. Portugal 3 pc 47; Ecuador $14\frac{1}{2}$; Venezuela 36; Wissel op Amst. 12.—; Hamburg $13.08\frac{1}{2}$.

WEENEN, 19 Junij. Met. 5 pc. $83\frac{3}{4}$; id. $4\frac{1}{2}$ pc. $85\frac{3}{4}$; Bank-Aktiën 1015; Credit Anst. $234\frac{3}{4}$; Wissel op Londen 10.10; Amst. —; Parijs —; Goud $7\frac{1}{2}$; Zilver $4\frac{1}{4}$.

BERLIJN, 18 Junij. $4\frac{1}{2}$ pc. Pr. Staatsch. $99\frac{1}{2}$; 5 pc. Rusland 109; id. $4\frac{1}{2}$ pc. —; Wissel op Londen 2/m. 6 Th. $17\frac{3}{4}$; Amst. kort $140\frac{1}{2}$; Hamb. $149\frac{3}{4}$; Petersburg $104\frac{3}{8}$.

BERLIJN, 19 Junij. $3\frac{1}{2}$ pc. Pr. Staatsch. $99\frac{3}{4}$; $4\frac{1}{2}$ pc. Rusland —; id. 5 pc. $108\frac{3}{4}$.

HAMBURG, 19 Junij. Spanje $1\frac{1}{4}$ pc. $24\frac{1}{2}$; id. 3 pc. —. Rusl. 5 pc. $103\frac{1}{2}$; $4\frac{1}{2}$ pc. 91; 3 pc. Mexikanen $10\frac{7}{8}$; Noord-Duits. bank $95\frac{5}{16}$; Wissel op Londen 3/m. $13.03\frac{7}{8}$; id. kort $13.0\frac{3}{4}$; Amst. 36.35.

FRANKFORT, 19 Junij. 5 pc. Met. $79\frac{3}{8}$; $1\frac{1}{4}$ pc. Spanje binnenl. $25\frac{11}{16}$; id. 3 pc. —; Wissel op Londen 3/m. —; Parijs —; Weenen —; Amsterdam —.

HANDELSBERIGTEN.

AMSTERDAM, 20 Junij.

Overzigt der Week.

[illegible] en is voor goed ordinair Java tot 44 c. besteed. De laatste Rio berigten, zonder veel invloed op onze markt uit te oefenen, hebben de stemming iets vaster doen worden. De omzet in Rio is op het oogenblik nul; wegens de vastheid der houders.

THEE vast met eenige vraag voor behoeften. Verscheidene koopen in veiling van 13 Mei ll. opgehouden, zijn uit de hand verkocht geworden.

SUIKER. De hooge eischen door de houders van zeilende partijen ingesteld, beletten grootendeels de afdoeningen der nog zeilende ladingen. De vraag blijft zeer levendig. De afdoeningen bestonden deze week uit 500 kr Java zeilend p. *Zeenymph* en 2185 kr. zeilend p. *Nijverheid*, op uitleverende standaard nommers tot Mei-veiling prijzen.

RIJST gedrukt; de weinige vraag voor gepeld werkt hevig op het ongepeld, zoodat het moeijelijk valt tot vorige prijzen te verkoopen. De aanzienlijke ter markt komende partijen drukken de prijzen nog meer. Deze week werden gerealiseerd 1910 bn. Java per *Zuid Holland*, 4300 b. en 5100 m. per *Maria Elisa*, 748 b. Tafelrijst per *Alcyone* Voor Arracan en Bormah-soorten bestaat in het geheel geen vraag. Men noteert gepeld Java van f 8 a 12, dito Tafel van f $13\frac{1}{2}$ a $14\frac{1}{2}$, dito Arracan f 8 a $8\frac{1}{2}$.

TABAK. De aangebragte partijtjes Amerikaansche vinden gretig koopers tot goede prijzen, de vraag blijft goed doch is er geen keus voor de behoefte. Er zijn verhandeld 60 p. Ambalema, 56 v. Maryland en 9 kisten Florida.

HUIDEN. Wij deelden bereids den afloop der inschrijving deze week bij particulieren gehouden mede, sedert vonden geen afdoeningen plaats. Niettegenstaande het ver gevorderde saizoen blijft de positie vast.

METALEN stil. *Tin* zeer flaauw, en in afwachting der aanstaande Mij-veiling gaat volstrekt niets om.

DROOGERIJEN. *Rotting*. De deze week bij de N. H. M. gehoudene veiling is zeer hoog afgeloopen. Voor *Gutta Percha* schijnt eene verbeterde stemming te heerschen sedert de laatste veiling. Van de andere artikelen valt niets te vermelden.

SPECERIJEN en KRUIDENIERSWAREN. Deze week werden in veiling verscheidene partijtjes Vruchten aangeboden, welke gedeeltelijk verkocht en gedeeltelijk opgehouden werden. *Nooten* f 1.55; *Foelie* f 1.35; *Nagelen* 33 a 35 c.

STERKE DRANKEN. Moutwijn f 18,75; Jenever f 24,25; Amst. Proef f 25,50.

GRAANMARKT.

Tarwe hooger gehouden en de handel daardoor zeer beperkt, alleen gedaan: 119 ℔ Vriessche f 290, 120 ℔ r. dito f 285.

Rogge bij partijen weder hooger betaald: 117, 120 ℔ Petersburger f 223, 232; 116 ℔ Donau f 210: 116 ℔ Inl f 210.

Garst ook hooger: 111 ℔ Pommer f 223.

Haver en Boekweit zonder handel.

Op 9 vaten Olie in Sept., Oct. en Nov. ek. 86 £. *Raapolie* op 6/w. f $52\frac{1}{2}$; Vliegend f $51\frac{1}{4}$; 1°. Sept. f 50, $\frac{1}{4}$; Oct. en Nov. f $49\frac{3}{4}$, 50; Dec. f $49\frac{3}{4}$. *Lijnolie* op 6/w. f 46; Vliegend [illegible] 1°. Nov. f $44\frac{1}{2}$. *Hennepolie* op 6/w. f $51\frac{1}{4}$, Vliegend [illegible]

MIDDELBURG, 18 Junij. Puike Zeeuwsche Tarwe van de zolders aan f 12, de aangevoerde was niet zoo puik en kon maar f 11,75 opbrengen; Puike Walchersche dito f 12,50, f 12,40 a 12,25, mindere f 12 a 11,40 naar kwaliteit per Mud. — Zeeuwsche Rogge, enkele klusjes bragten f 7,25 op. — Wintergarst f 7, 7,25 a f 7,50; puike Zeeuwsche Zomer f 7,30, Walchersche f 7,50. — Walchersche Paardeboonen met goede vraag, aan f 7 waren er koopers, houders die op f 7,25 vasthielden, konden niet verkoopen. — Walchersche Groene Erwten met zeer weinig handel aan f 8 de Mud. — Raap-Olie f 53,50; Patent-Olie f 55,50; Lijn-Olie f 50; Raapkoeken f 82 per 1040, harde Lijnkoeken f 11, per 104 stuks.

PUBLIEKE VERKOOPING VAN HUIZEN IN HET O.Z. HEEREN-LOGEMENT.

Op Maandag 22 Junij, 's avonds ten vijf ure.

1. Gebouw, Loodsen en Erve, Amstel, W 685. — 2. Huis, Tuintje en Erve, Nieuwendijk, L 50. — 3. Huis, Achterhuis en Erve, Bloemgracht, MM 58 — 4. Huis en Erve, Anjelierstraat, OO 166 — 5. Dito, te Weesp, op de Hoogstraat, B 5. — 6. Huis, Pakhuis en Erve, Bloemstraat, DD 144. — 7. Huis en Erve, Bloemstraat, over Perc. N°. 6, DD 298; te zamen in slag. — 8. Dito, St. Nicolaasstraat, H 410. — 9. Twee Huizen en Erven, Lijnbaansgracht, BB 84 en 85. — 10. Een ledig Erf, Leidschestraat, N°. 2962. - 11. Huis, Achterhuis en Erve, Warmoesstraat, J 541. — 12. Dito, Joden-Breestraat, Q 77.

SCHEEPSTIJDINGEN.

BINNENGEKOMEN:

TEXEL, 18 Junij. Noordhoek, Fortuna, Havana.

RIVIER-VAART.

AMSTERDAM, 20 Junij, in lading naar:

Frankfort.	M. Scholten, Frankfort N°. 11.
Maintz.	J. Heller, Maintz N°. 10.
Keulen.	Th. Wemmers, Cölln N°. 7.
	J. Staats, Elise.
Duisburg.	F. J. Ermeling, Rotterdam:
Mannheim.	W. Rippert, Mannheim.
Ludwigh. en Manheim.	A. Grenshauser, Erzherzog Johann.
Weesel.	E. T. Beijer, de Hoop.
Ruhrort.	F. W. Arera, Ondine.
Dusseldorp.	E. van Stuivenberg, Niederrhein N°. 6.

AMSTERDAM, 19 Junij, vertrokken naar:

Duisburg.	H. Indekamp, Vlijt en Hoop
Dusseldorp.	W. J. F. Wilson, Niederrein N°. 11.

Rijnhoogte ARNHEM, 18 Junij 1 el 99 duim.
KEULEN, 17 " 9 vt. $9\frac{1}{2}$ "

Advertentiën.

[illegible] van *Tilburg*,
met
J. A. VAN LOON.

STEENBERGEN, 17 Junij 1857.

Bevallen van een welgeschapen *ZOON*, CHRISTINA VAN DEN HEUVEL, geliefde Echtgenoote van
SOETERWOUDE, 18 Junij 1857. P. J. A. BOONEKAMP, Gemeente-Secretaris.
Strekkende deze Algemeene tevens tot bijzondere kennisgeving aan familie, vrienden en bekenden. (3351)

(3348) Heden overleed tot onze innige droefheid, onze geliefde Moeder, ALDEGONDA DE BAKKER, Weduwe J. KOENE C. Zn., voorzien van de laatste H. Sacramenten, in den ouderdom van ruim 72 jaren.
GEERTRUIDENBERG, 16 Junij 1857. Uit aller naam, Doct^r. C. J. KOENE.
Strekkende deze zoo tot algemeene als bijzondere kennisgeving.

(3302)

H. J. VAN OGTROP, Makelaar, zal op Maandag den 22sten Junij 1857, des Avonds na Vijf Ure, in het voormalig O. Z. Heeren-Logement, ten overstaan van den Notaris A. B. ZUURE verkoopen: N°. 1. een hecht en sterk **HUIS** en **ERVE** (waarin *Tapperij*) met afzonderlijke **Bovenwoningen**, in de St. Nicolaasstraat bij den Nieuwendijk, H. 410, groot 57 ellen; en N°. 2. is **UIT DE HAND VERKOCHT**. Breeder bij billetten omschreven. De Bewijzen van Eigendom en de Veilconditiën zijn vier dagen vóór en op den Verkoopdag ter lezing ten kantore van genoemden Notaris, op den Singel bij het Koningsplein.

Keukenmeid Gevraagd. In een fatsoenlijk R. K. gezin te *Amsterdam* wordt gevraagd een **Keukenmeid**, liefst tusschen de 30 en 40 jaren, die goed koken en de daarmede verwanten huiselijken arbeid verrigten kan. Daarenboven wordt vereischt dat zij bij fatsoenlijke familiën gediend heeft en hiervan, alsmede van goed gedrag behoorlijke getuigenissen kan bezorgen. Het loon is 70—80 gulden, naar bekwaamheid. Adres met *franco* briefjes onder letter L. L. aan het bureau van dit blad. (3355)

(3353) Eene in jaren gevorderde **KEUKENMEID** van een onbesproken gedrag en zeer goede getuigenissen voorzien, door sterfgeval buiten betrekking geraakt, zoekt eene **Stille Dienst**, waarin zij vertrouwt de menschen in alles naar genoegen te voldoen. Men gelieve zich te adresseren aan den Uitgever dezer Courant.

Eene Jufvrouw, tusschen de 35 en 40 jaren, zoekt eene **VENNOOTE** van gelijke jaren, voor eene winstgevende **Winkel-Affaire** in eene voorname stad des rijks. Zij, die bij eenige fondsen met den handel bekend is, heeft de voorkeur. Adres onder lett. K. T. aan het bureau dezer Courant. Brieven *franco*. (3352)

JOHANN FUCHSE, oud vier jaren, wonende Prinsengracht bij de Weesperstraat, W 201, heeft sedert anderhalf jaar aan eene uitterende klierziekte der ingewanden en vermagering geleden. De behandeling van een bekwaam geneesheer bleef zonder eenig gevolg, zoodat de ouders door hem ook op den naderenden dood van hun kind werden voorbereid. Toen namen zij op raad van een vriend hunne toevlugt tot de **REVALENTA**, (waar hun Geneesheer niets op tegen had) en het duurde niet lang, of er vertoonde zich eenige verbetering in den gevaarlijken toestand van den kleinen patient, die allengs door eene volkomene GENEZING is opgevolgd, zoodat het Kind thans welgevoed, blozend en gezond uitziet.

AMSTERDAM, 6 October 1856.

JOHANN FUCHSE, de Vader.

DUBARRY'S **REVALENTA** wordt verkocht in het **VERKOOPHUIS** en de bekende Dépôts, voor $87\frac{1}{2}$ cts., 2, $3\frac{1}{2}$, 8 en 18 gulden.

Wij moeten waarschuwen tegen nagemaakte soorten, die men met allerhande kunstgrepen hier voor de echte zoekt te doen doorgaan. (335[illegible])

Ten voordeele der Vereeniging van den H. Vincentius a Paulo te Delft, is gedrukt en wordt aan de verschillende Conferentiën, die daarop hebben ingeteekend, [illegible]

VADER BRUNO,

de Kluizenaar van Overveen,

door J. J. VAN DER HORST, R. K. Pr.

Versierd met vier Koperetsen, van J. B. WITKAMP.

De Uitgevers C. L. VAN LANGENHUYSEN te Amsterdam en A. M. VAN DIJK te Delft, hebben een klein getal van dit fraaije boekje overgedrukt, dat in den handel voor 80 Cts. verkrijgbaar en de opbrengst mede voor bovengenoemd einde bestemd is.

Wie een aangename lektuur wenscht, die tevens nuttig en degelijk is, zonder boven de bevatting van den beschaafden lezer te gaan, en de beste verpoozing van ingetrokken studie of drukke beroepsbezigheden oplevert, teekene in op het Tijdschrift:

DE TOESCHOUWER,

dat geregeld alle maanden verschijnt en uitmunt door afwisseling en verscheidenheid. In den afgeloopen halven jaargang komen artikelen van allerlei aard voor, hetzij oorspronkelijke, hetzij naar opstellen in de beste vreemde tijdschriften bewerkt, hetzij aan vermaarde schrijvers uit het buitenland ontleend. Men vindt in den **TOESCHOUWER**, *staatkundige beschouwingen*, opstellen over *Geschiedenis*, *Letterkunde*, enz., *Reisverhalen*, *humoristische Schetsen*, mededeelingen over *vreemde volkeren*, *gedichten*, *novellen*, enz.

DE TOESCHOUWER

verheugt zich dan ook, niettegenstaande zijn kortstondig bestaan, reeds in een uitgebreiden kring van lezers. [illegible] is het eenige tijdschrift dat geregeld zijn abonnenten [illegible] de geschriften van beroemde katholieke schrijvers in [illegible] buitenland bekend maakt, en hun artikelen als bijv. [illegible] van Kardinaal WISEMAN, de HH. DE MONTALEMBERT, [illegible] CHAMPAGNY enz. vertaald mededeelt.

Daarboven is de prijs van den **TOESCHOUWER** zeer gering. Voor f 6.— in het jaar ontvangt men [illegible] Nommers gr. 8°, te zamen uitmakende twee dikke [illegible] deelen, ieder van omstreeks 500 bladzijden.

Junij 1857. C. L. VAN LANGENHUYSEN.

Te Amsterdam, bij C. L. VAN LANGENHUYSEN, Drukker en Uitg[illegible]

Bijvoegsel van DE TIJD, Noord-Hollandsche Courant van 22 Junij 1857.

den, hetgeen men ondankbaar heeft geacht, — meent Spr. op die beschuldigingen geen ander antwoord te moeten geven, dan dat men het gehalte van die sieraden, die men aanbiedt, moet toetsen, en als het dan bevonden wordt, dat zij niet van die waarde zijn, die men dacht, dan moet die beschuldiging van ondankbaarheid komen te vervallen. Men legge het ontwerp van den heer van Reenen naast het tegenwoordige, en men oordeele dan of men zich beklagen kan over die ondankbaarheid. Hij herinnert wat de min. v. Just. den 25 Nov. jl. gezegd heeft, hetgeen daarop nederkwam, dat een anti-revolutionnair ministerie alleen denkbaar was met zijn vriend, den heer Groen, aan het hoofd. Spr. zal de Kamer op het terrein van behandeling dier quæstie brengen. Wat de min. toen gezegd heeft, was te veel of te weinig. Hij vraagt vrijheid tot volkomen openlegging van dat punt. Halve explikatien kunnen slechts vermoedens doen ontstaan. Hij zet nu uiteen, wat in Mei 1856 zijn gevoelen over den toestand van het land was. Zijne meening was toen, dat eene wet, in den zin en den geest van het voorloopig verslag der Kamer, in Nederland niet tot stand mogt komen. Het oogenblik tot intrekking dier voordragt was nog niet daar. Er kon geen quæstie zijn van de vorming van een anti-revolutionnair kabinet, maar wel kon er quæstie zijn van het ontstaan van een ministerie ad hoc. Iedereen zal het natuurlijk achten, dat hij zich toen heeft afgevraagd wat hij zou behooren te verrigten, zoo de aandacht op hem mogt worden gevestigd. Hij achtte zich-zelven ongeschikt, en er bestond bij hem weinig opgewektheid, om eene zoo gewigtige taak te vervullen. Maar hij heeft zich ook voorgehouden, dat hij niet ligt bij het bestaan van eene krizis een aanbod mogt weigeren. Doch bovenal heeft hij gezegd, dat noch hij, noch een ander die taak mogt aanvaarden, zoo niet vooraf onderling, en in bijzijn van den Koning, besproken waren de grondslagen en de lijn van operatiën, waarop zoodanig kabinet zou berusten (1). Toen nu de minister van Justitie met de vorming van het kabinet belast werd, welke was daarbij zijn persoonlijken indruk? Hij was wel eenigzins huiverig, omdat hij wel de uitnemendheid van het karakter van den min. kende, maar toch voor bewegelijkheid en veranderlijkheid vreesde. Hij heeft zich echter in zooverre gerust gesteld, omdat hij regt meende te hebben, te onderstellen dat de minister van Justitie, bepaaldelijk ten opzigte van de quæstie van het onderwijs, een volbloed anti-revolutionnair was. Hij veronderstelde dit, na de gewigtige diskussiën, die deze minister als vertegenwoordiger had bijgewoond, en om de petitie, welke in Februarij 1856, voor het vestigen van afzonderlijke scholen, was ingediend. Hij meende, dat de aanvaarding van het ministerie, juist in de omstandigheden waarin dit plaats vond, de verklaring inhield: dat de beslissing ten gunste van eene reeks van antecedenten was gevallen. Hij had gehoopt, dat de minister van zijne antecedenten niet zou afwijken. Maar als nu een ministerie met een bepaald doel wordt gevormd, en de minister, die zich met de vorming belast heeft, zich tegen de eigen rigting keert, waardoor hij aan het bewind is gekomen, dan meent hij, zonder scherpheid te mogen zeggen, dat dit is politieke ondankbaarheid, ontrouw en onbedachtzaamheid. Men heeft het standpunt van wetgever en staatsman uit het oog verloren en dat van dilettant-theoloog op den voorgrond geplaatst. Hij had dan ook geen woorden genoeg, om zijne verbazing te kennen te geven over de sluitingsrede van 5 Julij 1856. Zijne klagt tegen den min. is dus: ge hebt u zelven en ons magteloos en onbruikbaar gemaakt. Gij zijt magteloos. Ge hebt u aan de meerderheid van de Kamer van 1856 overgegeven; ge hebt de oppozitie tot regerende partij gemaakt. Alle kracht, die, zoo ge uw standpunt hadt bewaard, zoo ge getrouw gebleven waart aan uwe politiek, is verloren gegaan, en ge hebt ook ons magteloos gemaakt. En in welken toestand is de natie gebragt, die in 1856 zoo eene levendige belangstelling in deze zaak heeft betoond? Zoo in 1856, na behoorlijke beraadslaging, de gemengde school door de groote meerderheid der Kamer ware aangenomen, dan zou men op dat punt het ministerie hebben kunnen veranderen en de Kamer ontbinden; maar wat kan men nu in 1857 doen? Hij zal alleen dit zeggen, dat hij zich nooit zal laten gebruiken, om deel te nemen aan eene politieke kunstbewerking. Zijn denkbeeld was steeds, niet om een volk te galvanizeeren, maar het te elektrizeeren. Nu staat zijne partij weerloos; nu is het leven verloren.

(1) 't Verdient opgemerkt, dat het verslag, dat wij van de redevoering des heeren Groen ontvingen, den laatsten volzin aldus te lezen gaf: „Waarmede in verband stond de onderlinge in bijzijn van den Koning besproken grondslagen met de lijn van operatie, waarop dit kabinet zou berusten." Later ontvingen wij eene rektifikatie van dien volzin. Of echter die rektifikatie op hare beurt gerektificeerd zou behooren te worden, kunnen wij niet uitmaken. Wat de heer Groen-zelf wenscht gezegd te hebben, is ook nog niet te zeggen. Het *Bijblad* tot de *Staats-Courant* heeft zijne redevoering nog niet en bepaalt zich tot de toezegging, dat zij later zal worden meegedeeld.

Daarna doet Spr. opmerken, welken invloed die handelwijze van het ministerie ten zijnen aanzien gehad heeft. Tot beantwoording van die vraag brengt hij bij *Eene stem uit het volk*, waarin de inpopulariteit van de anti-revolutionnaire partij wordt ontwikkeld. Het loon van hetgeen deze tot opkomst van het ministerie verrigt heeft, was dat men de beginselen van de anti-revolutionnairen met de namen van schijngodsdienst en schijnvrijheid bestempelde. Intusschen is niet alles teleurstelling geweest. Het zal van onberekenbaren invloed, het zal eene groote winst zijn, wanneer het blijkt, dat de ethiesch-irenische rigting in zooverre met ons breekt, om mede te werken tot berooving van het volk van hetgeen het op de school behoeft. Het zal van groot nut zijn, indien het uit deze diskussie blijken zal, dat de nationale en christelijke opvoeding op de gemengde school niet verkrijgbaar is, en dat de verbroedering van de Katholieken en de Protestanten, dat de ware volkseenheid op die wijze eene onmogelijkheid wordt. Hij meent ook, dat de sympathie voor de kleine minderheid zal verdubbelen bij ieder, die op vastheid van beginselen prijs stelt. Hij geeft aan den minister van Justitie zijne bittere smart te kennen, dat deze niet den weg is ingeslagen, dien hij, Spr., overeenkomstig acht met de ware belangen van Koning en Vaderland. Hij schrijft dit alleen toe aan den invloed van eene gevaarlijke theorie. Hij erkent, dat de minister een exceptionneel man is, want, dat deze zonder onopregtheid doen kan, wat bij een ander voor onopregtheid zou worden gehouden.

Spr. is thans nog indachtig aan de uitstekende diensten die de minister aan de zaak van het bijzonder onderwijs bewezen heeft. Hij schat hem nog hoog, maar beklaagt hem. Wat het petitionnement betreft, meent hij, dat er daarbij een edele gedachte heeft geheerscht, dat namelijk de gemengde school niet mag worden behouden, waar alles ontnomen wordt, wat aan de Protestanten lief en dierbaar is. Hij brengt een woord van dank aan den Koning, die deze gedachte had. Hij wenscht de eer aan den Koning te laten, dat Z. M. zich, zoolang mogelijk, tegen de vaststelling der wet heeft verzet. Wat er nu ook gebeure, de verklaring des Konings, door den minister in der tijd medegedeeld, zal steeds een eervolle bladzijde in de geschiedenis beslaan. De Koning was daarbij indachtig aan de spreuk: »Eendragt maakt magt", maar ook aan die van zijn voorgeslacht: »Je maintiendrai".

(Onze aanteekeningen op deze bijtende filippiek kunnen weinig en kort zijn. *a.* Met wat *ad* I^um^ gezegd wordt, kunnen wij ons gereedelijk vereenigen. Met wat zelfverwijt had daar echter het hoofd der anti-revolutionnaire partij te konstateeren, dat de beweging van 1856 eene nog ergere politieke mystifikatie heeft opgeleverd dan de April-beweging! Nu, als toen, had zij de onnoozelheid zich door hare ergste tegenstanders te laten gebruiken, om hen tot hun doel te brengen. Nu, als toen, behandelt men haar met hetzelfde menagement, dat aan een uitgeknepen citroen ten deel valt. En niettemin, ofschoon zij éénmaal zulk eene onwaardige behandeling had ondervonden, stelt zij zich blindelings ten tweede male er aan bloot!

b. Wat de heer Groen *ad* II^um^ zeide, was van zijnen kant de bevestiging van wat steeds dezerzijds beweerd werd en, ook na de goedkeuring van art. 22, volgehouden wordt: op de gemengde school moet de volstrekste neutraliteit in acht genomen worden; waar daarvan wordt afgeweken, wordt een proselytismus geoefend van de ergste soort. Had de heer Groen dat vroeger ingezien en erkend; was hij vroeger niet met den onredelijken eisch voor den dag gekomen, dat, waar de gemengde school onvermijdelijk was, dat zij daar een protestantsch karakter moest vertoonen — hoe gansch anders welligt ware dan niet de gang en de afloop van den jongsten strijd geweest!

c. Bij de revelatiën die *ad* III^um^ gegeven worden, stippen wij aan dat wij daarop zullen terug komen, zoodra wij de redevoering van den heer Groen in het *Bijblad* zullen gelezen hebben. Zooveel blijkt echter nu reeds, dat zij op den minister van Justitie een diepen indruk moet hebben te weeg gebragt. De heer Groen betuigde, dat hij hem blijft achten, beklagen en lief hebben. Maar, in weerwil van al die betuigingen, laat hij niet na hem, ten aanhoore der natie, te brengen onder de verpletterende beschuldiging van ontrouw aan de partij dergenen, wien hij het te danken had van voor eene ministerieële portefeuille in aanmerking te zijn gekomen.)

De minister van Justitie meende op de gehouden rede niet anders te moeten antwoorden, dan door zijne diepe verontwaardiging te kennen te geven over het kunstig zamenstel, dat de vorige Spr. zich heeft veroorloofd, om een minister des Konings in een bespottelijk daglicht te stellen en in het oog des volks te vernederen. Hij zal dien Spr. niet beantwoorden, maar hij meent toch te moeten zeggen, dat het hem voorkomt, dat het regt van spreken geenszins het regt geeft om zich alles te veroorloven, wat snijden of pijnigen kan. Mijne regtvaardiging voor mijn gedrag, zegt de minister, laat ik over aan de nakomelingschap! (Wij teekenen daarbij aan, dat de minister van de beschuldiging des heeren Groen wel zeggen kon, dat zij hem vernederde in de oogen des volks, niet dat zij hem in een bespottelijk daglicht stelde. Maar, indien zij ten gevolge kan hebben, dat hij er zich door vernederd gevoelt in de oogen des volks, dan vragen wij of het den minister dan niet betaamde, of zijne waardigheid dan niet vorderde, zich ten aanhoore der natie te zuiveren van den hem opgeworpen blaam? De heer Groen repliceerde, in antwoord op de verslagene taal des ministers, dat, zoo hij zijne rede met aandacht mogt hebben nagegaan, hij dan de overtuiging had kunnen erlangen, dat het volstrekt in de bedoeling van hem, Spr., niet gelegen heeft, den minister eenigermate te kwetsen. (Hem, den heer Groen, was het dan ook niet te wijten dat de minister zich zoo ontsteld had. Was hij boos geworden, 't was dat drift hem uit het oog had doen verliezen, dat men nu op hem het: *il se fâche, donc il a tort*, van toepassing zou kunnen achten. Na de repliek van den heer Groen, nam de heer Thorbecke het woord en keerde de vergadering, na getuige te zijn geweest van het dramatiesch incident tusschen de heeren van der Brugghen en Groen, tot eene kalme diskussie terug.)

Hij wenschte nog eenig antwoord te geven aan den heer Groen en een paar woorden te spreken tot aandrang van zijn amendement. Er is niets minder in zijn karakter dan iemand, in den verlaten toestand van den heer Groen, eenige moeijelijkheid aan te doen. Hij zou niet één punt behandelen als hij niet wist, dat het voorbijgaan, het onbeantwoord laten, den heer Groen onregt aandeed. Hij zal thans drie punten bespreken:

1°. zeide de heer Groen: het Christendom, dat *gij* wenscht, is gerigt tegen al de gezindheden. Maar dit is een misverstand. Dat Christendom, boven verschil van geloofsbelijdenis sluit geene bijzondere geloofsbelijdenis uit. Dat Christendom is boven al die geloofsbelijdenissen en omvat ze allen. (Eerlijk gezegd, en wij kunnen niet anders dan in herhaling vallen — van het Christendom van den heer Thorbecke begrijpen wij al minder en minder. Het is zoo vaag, zoo onbestemd, het zweeft zoo in de lucht en ontsnapt zoo volkomen aan alle definitie, dat wij niet begrijpen hoe een zoo schrandere en pozitieve geest als de zijne zich met zulke *nugæ* kan te vreden stellen, of genoegen nemen. Bedriegen wij ons niet, dan had de heer Thorbecke niet moeten gesproken hebben van een Christendom, dat alle geloofsbelijdenissen omvat, maar van een minimum van christelijk geloof, dat bij allen, die zich Christenen noemen, nog gemeenzig is.) Welke zijn de dogmata van *uw* Christendom? vroeg de heer Groen al verder, en door zijn antwoord heeft hij hem, spreker, afgeschrikt om te antwoorden; want zoo hij dat moest doen, zou hij zich daartoe niet in staat gevoelen, omdat hij dan in een' theologischen strijd met den heer Groen zou moeten treden. Zijne meening is, dat op het gebied van christelijke deugden, men spreekt van een Christendom, dat boven theologische verschillen staat. (Wie van christelijke deugden spreekt, zal spreken van een Christendom, dat boven theologische verschillen staat. — Nog eens! welk Christendom het toch zijn mag, het Christendom door den heer Thorbecke bedoeld? Eigenlijk mag die vraag gedaan worden aan al de protestantsche leden der Kamer, die ter gelegenheid der jongste diskussiën van Christendom gewaagd hebben. Dat er maar éénc — geene twee — definitie van het Christendom te geven is, geen hunner wien dat in de gedachten is gekomen. Echt indivualistiesch maakte elk zich van het Christendom eene voorstelling op zijne eigen hand. Maar zoo is het dan ook gekomen, dat men er niet meer uit wijs weet te worden, wat onder Christendom te verstaan zij. Zoo velen van hen het Christendom besproken hebben, zoo velerlei was de beschouwing daarover. Die weten dat de waarheid een is, moeten daardoor, dunkt ons, tot nadenken overvloedige stof gekregen hebben.)

2°. Volgens den heer Groen zou Spreker vroeger beweerd hebben, dat er geen verband bestaat tusschen opvoeding en onderwijs. Maar zóó heeft de quæstie zich nooit voorgedaan. Hij heeft steeds gezegd, dat op de lagere school het onderwijs hoofdzaak is, ofschoon de gelegenheid niet ongebruikt behoort te blijven voor opwekking tot deugd en godsvrucht. Maar de heer Groen zegt, dat de volksschool is de plaats der opvoeding eener godsdienstige natie. Spreker vraagt: wat wil dat in den zin van den heer Groen anders zeggen, dan: de school is de plaats voor godsdienstige opvoeding, en dat heeft hij, Spreker, meermalen tegengesproken, en dat spreekt hij nog tegen. (Hierbij zij dit aangemerkt, dat Kerk, Gezin en School harmoniesch behooren zamen te werken, om de kinderlijke vermogens tot ontwikkeling te brengen, ter vervulling van 's menschen bestemming. De gewraakte stelling van den heer Groen, ga dus te ver — het beweeren, dat op de lagere school het onderwijs hoofdzaak is, schijnt ons uit een pædagogiesch oogpunt evenmin verdedigbaar.)

In de derde plaats zeide de heer Groen: *uw* stelsel is gewetensdwang tegen de regten der natie. Spreker vraagt: waarom is dan, gedurende de behandeling van dit ontwerp sedert twee jaren, nooit eenige poging door hem, spreker gedaan om het bijzonder onderwijs te beperken? De heer Groen is geëindigd met eene klagt over de natie en met eene profetie. De natie, zeide hij, is in een toestand van apathie, en zal in eene soort van onverschilligheid voor hoogere waarheden vervallen, die hij nadeelig achtte voor het staatsbelang en die hij met een

citaat van een fransch schrijver, gisteren medegedeeld, heeft gekaakt. Zoo Spr. vraagt, kan en geene schuld aan zijne zijde zijn. Zijt gij niet vervallen in de fout van het socialismus en van een ieder, die eene Regering wil, die houdt op het geen aan de vrijheid van het individu moet worden overgelaten? Dat heeft steeds en zal altoos een afval van eigen bondgenooten ten gevolge hebben. Of men moet — en op dien weg is de heer Groen, maar hij heeft dien weg nog niet afgelegd — zijne eigene waarheid als eene officiëele, wettige waarheid willen voorschrijven, of men doet der waarheid, die men belijdt, geweld aan. (Er zou veel tegen dit alles in 't midden zijn te brengen. Slechts dit, dat de heer Thorbecke te dezer plaatse onbillijk is jegens den heer Groen; en dan nog dit; dat bij de splitsing der openbare school de individuëele vrijheid oneindig beter geëerbiedigd zou zijn geworden, dan nu het geval zal zijn.)

De profetie, waarmede de heer Groen is geëindigd, was deze, dat de wet tot verbittering, tweedragt of wel tot onverschilligheid zal aanleiding geven, die ten slotte, volgens het fransch citaat, het land zal doen zijn *un pays en décomposition.* (Daar zijn er, die het betwijfelen, of het dit nog *worden* moet.) Onlangs heeft Spr. eene lijst voor zich gehad van al de voorspellingen van den heer Groen, die hem thans voor den geest zijn, maar ééne is hem voor den geest gebleven. Het was eene voorspelling bij gelegenheid, dat de provinciale wet in behandeling was. Men zal het wel eens zijn, dat die wet sedert zeven jaren nuttig, heilzaam en bevredigend heeft gewerkt. En wat voorspelde de heer Groen nopens die wet? Dat zij medebrengen zou provinciale klubs, in stede van provinciale vertegenwoordigers, dat zij heeft eene demokratische rigting en anarchieke begrippen, en dat zij (gelijk de heer Groen dit mede met een fransch citaat versterkte) zou leiden tot overmagt van het gepeupel. Als Spreker nu ziet de uitkomst van deze voorspellingen, dan wacht hij vooreerst de gevolgen dezer wet gerust af. (Eene aardige antethezis; maar eene aardigheid is nog geen bewijs.)

Ten slotte licht Spreker zijn amendement nog nader toe en geeft daarbij zijne meening te kennen, dat daarin beter de gedachte van de wet is uitgedrukt, en het niet is eene zaak van bloote redaktie.

De heer van Nispen van Sevenaer brengt hulde aan de beide redevoeringen van de ministers van Binnenlandsche Zaken en van Justitie; maar er bestaat toch nog reden voor beduchtheid voor krenking van de godsdienstige overtuiging van anderen, zoo als de heer Thorbecke dit reeds eergisteren *het ergste misbruik* heeft genoemd. Hij heeft ... ministers, die de Grondwet bezworen hebben, die wet niet anders zouden uitleggen dan in den zin van vrijheid van godsdienst, van vrijheid van geweten en van gelijke bescherming der onderscheidene godsdiensten. Maar hij wijst toch nog op menige uitdrukking of redenen, die de bezorgdheid voor de praktijk en voor overschrijding der grenzen niet verminderen. Hij blijft nog altoos bevreesd, omdat alinea 1 het gevolg is van de omstandigheid, dat de Regering is geweken voor eene beweging, waarvoor zij niet had behooren te wijken, en hij betreurt het, dat de Kamer thans zou afwijken van hetgeen in het verslag van 1856 gezegd is, namelijk, *dat ieder in het woord Christelijk zijn Christendom zou zien.* Men wees op de waarborgen van de publiciteit en krachtig toezigt; maar Spreker vraagt, of dat toezigt misschien niet verminderd is. Veel zou tot geruststelling kunnen strekken, als de gedane verklaringen in overeenstemming waren, maar die in de gewisselde stukken staan tegen de nadere, meer heldere verklaringen over. Hij is het ook eens met den heer Thorbecke nopens de redaktie van alin. 1, namelijk, dat men wel kan eerbiedigen de gevoelens van andersdenkenden, maar dat men er geen eerbied voor kan inboezemen. Het is met leedwezen, dat hij tegen de wet zal moeten stemmen.

Nadat ten slotte de minister van Binnenlandsche Zaken nog eenige geruststellende woorden gesproken had, werd de vergadering tot den volgenden dag gescheiden. Intusschen was het evident, dat het oogenblik der beslissing daar was; daar het punt in geschil geene nieuwe toelichting zou kunnen erlangen.

En toch leverde de zitting van den volgenden dag nog iets verrassends op, een amendement namelijk van den heer Meeussen op de 2e al. van art. 22 en eene waardeering van het weldra in stemming te brengen art. van den heer van Rappard, waarvan akte verdient genomen te worden.

De heer Meeussen ving aan met te zeggen, dat hij de verklaringen van de ministers had afgewacht en dat hij moet erkennen, dat die van den minister van Justitie hem voor een goed deel heeft bevredigd. De verklaring echter van den minister voor de R. K. Eeredienst, maakt de zaak zoo duister en zoo algemeen, dat zij geen nieuw licht verspreidt. Hij moet voorts erkennen, dat de verklaring van den minister van Binnenlandsche Zaken, de tegenstrijdigheden in de memorie van toelichting en van beantwoording beter hebben opgehelderd. Er zijn evenwel nog punten in de verklaring van laatstgenoemden minister overgebleven, waarmede hij zich niet goed kan vereenigen, en die reeds door een ander lid zijn opgesomd. Maar hij is het geheel eens met de verklaringen van den minister van Justitie, die, naar zijn inzien, duidelijk heeft gepreciseerd de hoofdquæstie: wat men hebbe te verstaan, onder opleiding tot christelijke deugden en eerbiediging van eens anders godsdienstige begrippen. Bij die hoofdvragen, zoo als zij gesteld en beantwoord zijn, heeft de minister duidelijk aangetoond hoe zij in de praktijk moeten worden uitgelegd en toegepast. Als men nu het geluk heeft, dat de wet in dien zin wordt toegepast, dan zal de Regering kracht hebben om haar zoo te handhaven, en in zoo verre kunnen er tegen art. 22 geene bezwaren bestaan. Hij gelooft gaarne, dat bij goeden wil en met een geest van toenadering, deze wet misschien kan zijn een bevredigingsmiddel. Maar hij moet echter, wat hem betreft, verklaren, dat hij nog huiverig is, omdat die wet komt in handen van zoo velen en de gebezigde formule in het artikel op zoo veelzijdige wijze kan worden toegepast, en daarom had hij veel liever die formule uit de wet weggelaten gezien. En vermits het hem nu onzeker is wat het lot zal zijn van het voorstel van den heer Thorbecke en bij verwerping daarvan, de bedoelde woorden zouden blijven, zoo zal zijn amendement strekken om het slot van de tweede zinsnede te doen vervallen, omdat hij het als zijn pligt heeft gerekend een zoodanig voorstel te doen, waardoor de nadeelige beteekenis, die aan de formule kon worden gegeven, de goede toepassing der wet niet zou in den weg staan. Hij acht het eene te zware taak aan den onderwijzer opgelegd, om aan de kinderen in te prenten eerbied voor begrippen van andersdenkenden, die hij, onderwijzer voor dwaling houdt. Hetzelfde is het geval ten aanzien van het inprenten van verdraagzaamheid. Spreker is een voorstander van verdraagzaamheid als deugd, en hij wenscht dat die deugd algemeener worde, dan zij is. Maar hij zou niet willen, dat aan kinderen in hunne prilste jeugd de oogen geopend worden voor het gebrek aan verdraagzaamheid. Hij heeft derhalve een amendement voorgesteld, strekkende voor het geval dat het voorstel van den heer Thorbecke niet mogt worden aangenomen, om uit de tweede alinea van art 22 weg te laten de woorden: »Hij prent aan de kinderen dien eerbied in, en wekt hen op tot onderlinge liefde en verdraagzaamheid.''

Over dat voorstel ontstond nu daarop eene gedachtenwisseling tusschen den minister van Binnenl. Zaken en den heer Meeussen, ter gelegenheid waarvan de minister toegaf aan het slot der 2e alinea te doen lezen: »Hij wekt hen op tot onderlinge liefde en verdraagzaamheid.'' De heer Meeussen bleef niettemin verlangen, dat de door hem voorgestelde wijziging, ten gevolge waarvan het art. niet langer volstrekt ongerijmd zou zijn, in de 2d alin. mogt gebragt worden. Verder kwam nog ter loops het amendement van den heer van Wintershoven ter sprake, die, tegenover den heer ter Bruggen Hugenholtz, verklaarde daarbij te perzisteeren; waarna de diskussie over de drie eerste alinea's gesloten werd.

Die over de 4e al. leverde niets merkwaardigs op. De heer Wintgens bestreed haar, zonder zich van één citaat te bedienen; de minister van Justitie verdedigde haar flaauwtjes, doch noemde haar evenwel, en dat was veelbeteekenend ter nadere toelichting en betere schatting van de vele geruststellende en apaiseerende woorden, door hem den vorigen dag gesproken, »eene veiligheids klep tegen vele moeijelijke twisten en tweespalt.'' Ondanks deze verzoeningswet, staan ons derhalve »vele moeijelijke twisten en tweespalt'' te wachten! Maar wat deze diskussie meest meldenswaardigs had, was de verklaring van den heer van Rappard, die opmerkte, dat onverdraagzaamheid niet het gevolg is van gebrek aan onderwijs, maar van gebrek aan opvoeding. Daarom kan het onderwijs niet van de opvoeding worden gescheiden; de godsdienst moet de grondslag van het onderwijs zijn; de godsdienstleeraar kan in een afzonderlijk uur niet genoeg doen om de kinderen godsdienstig onderwijs te geven. Hij deed verder uitkomen het onvoldoende van de opleiding tot christelijke deugden, gelijkelijk voor hen die Christus eeren, als voor hen die hem loochenen. Het *onvermijdelijk gevolg* dezer wet volgens hem, zal zijn: dat het gebruik maken van den Bijbel onvoorwaardelijk verboden zal zijn en evenzeer het onderrigt in de vaderlandsche geschiedenis, zoo als hij die wenscht onderwezen te hebben.

Onder den indruk dezer verklaring, ving de stemming aan, van welker uitkomst wij thans aanteekening hebben te houden. Zij had tot rezultaat, dat

1°. het amendement van den heer Thorbecke, ten doel hebbende de twee eerste alinea's van art. 22 te doen vervangen door de volgende: »Zoowel bij de ontwikkeling van verstand en kennis, als bij de opleiding tot alle christelijke en maatschappelijke deugden, onthoudt zich de onderwijzer van al hetgeen met den eerbied, aan de godsdienstige begrippen van anderen verschuldigd, strijdig is,'' — *verworpen* werd met 35 tegen 30 stemmen.

Voor, de heeren: van Lijnden, Akerlaken, de Limpens, Hengst, van der Veen, Anemaet, Reinders, Meeussen, Beens, Groen van Prinsterer, de Lom de Berg, van Eck, van Bosse, Jespers, van Wintershoven, van Reede van Oudshoorn, Poortman, Thorbecke, Strens, Dollert, van der Linden, L. D. Storm, Elout van Soeterwoude, ter Bruggen Hugenholtz, van Zuylen van Nyevelt, Heemskerk, van Hoevell, de Poorter, Mackay en Hoynck van Papendrecht.

Tegen, de heeren: van Franck, Vegilin van Claerbergen, van Deinse, Sander, Hoekwater, Zylker, de Brauw, Stolte, Baud, van Rappard, van Forecst, Wintgens, Storm van 's Gravesande, Dommer van Poldersveldt, Taets van Amerongen, Meylink, Gevers Deynoot, Kien, van de Poel, Luyben, van Nispen van Sevenaer, Bots, Nolthenius, Dirks, van Heiden Reinestein, Godefroi, Slicher van Domburg, Bieruma Oosting, Wybenga, Westerhoff, Blaupot ten Cate, Sloet tot Oldhuis, Bosscha, Delprat en de Voorzitter.

2°. Het amendement van den heer Meeussen, strekkende, om aan het slot van al. 2 weg te laten de woorden: »Hij prent aan de kinderen dien eerbied in en wekt hen op tot onderlinge liefde en verdraagzaamheid,'' werd *aangenomen* met 36 tegen 29 stemmen.

Tegen de heeren: van Rappard, van Forecst, Wintgens, Storm van 's Gravesande, Taets, Gevers Deynoot, Kien, van de Poel, Nolthenius, Dirks, van Heiden Reinestein, Godefroi, Slicher, Bieruma Oosting, Wijbenga, Westerhoff, Blaupot ten Cate, Sloet, Delprat, van Franck, Vegilin, van Deinse, Sander, Hoekwater, van der Veen, Zylker, de Brauw, Stolte en Baud.

3°. Het amendement van den heer Blaupot ten Cate, om in de 3de alinea achter de woorden: »worden gesteld'', te laten volgen: »door den Gemeenteraad, nadat deze den onderwijzer, die zich aan het hoofd der school bevindt, alsmede den distrikts-schoolopziener daarover heeft gehoord,'' — werd *verworpen* met 41 tegen 24 stemmen.

Voor, de heeren: van Forecst, Wintgens, van Eck, van Bosse, Taets, Poortman, van der Linden, Nolthenius, Dirks, Godefroi, Slicher, Hugenholtz, Bieruma Oosting, Wijbenga, Westerhoff, Blaupot ten Cate, Sloet, Akerlaken, van Deinse, Sander, Hoekwater, Kien, Zylker en ....

4°. Het amendement van den heer van Wintershoven, strekkende om bij art. 22 eene laatste alinea te voegen, luidende als volgt: »Het verslag, bedoeld bij art. 194 der Grondwet, bevat de opgave van de klagten, welke, wegens niet-naleving van deze voorschriften, ter onzer kennis zijn gekomen, en van het onderzoek en de voorziening, welke daarop, zoo noodig, van onzentwege zijn gevolgd,''— werd *verworpen* met 33 tegen 32 stemmen.

5°. Het amendement van den heer van Akerlaken en negen andere leden, van gelijke strekking als het amendement van den heer Blaupot ten Cate, om de geheele 4de alinea van art. 22 te doen wegvallen, werd *aangenomen* met 63 tegen 2 stemmen. — *Tegen*, de heeren Dommer van Poldersveld en Meylink.

Na deze stemming verklaren de beide tegenstemmers, dat zij door de bijvoeging door den voorzitter van de woorden: »van gelijke strekking als het amendement van den heer Blaupot ten Cate,'' meenden, dat het een ander amendement gold, want dat ook zij anders voor het amendement zouden hebben gestemd.

Als nu werd het geheele gewijzigde art. 22 in hoofdelijke omvrage gebragt, waarvan de uitslag is, dat het wordt *aangenomen* met 45 tegen 20 stemmen.

Tegen: de heeren: Beens, Groen van Prinsterer, de Lom de Berg, van Forecst, Dommer van Poldersveldt, Jespers, van Wintershoven, van Reede van Oudshoorn, Meylink, Strens, Luyben, van Nispen van Sevenaer, Bots, Elout van Soeterwoude, Sloet tot Oldhuis, de Poorter, Mackay, van Lijnden, de Limpens en Meeussen.

Het art. 22 zoo als het thans is gewijzigd aldus:

»Het schoolonderwijs wordt onder aanleeren van gepaste en nuttige kundigheden, dienstbaar gemaakt aan de ontwikkeling van de verstandelijke vermogens der kinderen en aan hunne opleiding tot alle christelijk en maatschappelijke deugden.

»De onderwijzer onthoudt zich van iets te leeren, te doen of toe te laten, wat strijdig is met den eerbied, verschuldigd aan de godsdienstige begrippen van andersdenkenden.

»Het geven van onderwijs in de godsdienst wordt overgelaten aan de kerkgenootschappen. Hiervoor kunnen de schoollocalen buiten de schooluren ten behoeve van de leerlingen, die er ter school gaan, beschikbaar worden gesteld.''

Zr. Ms. stoomschip *Gedeh* zal, vermoedelijk den 25 stel Julij aanstaande, via de Kust van Guinea, Rio Janeiro en de Kaap de Goede Hoop, naar Java vertrekken.

Men verneemt, dat de heeren van Rappard en Schimmelpenninck van der Oije voornemens zijn, tegen het einde der zitting hun ontslag te nemen als leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. (*Utr. Ct.*)

Z. M. heeft goedgevonden, ten gevolge van het overlijden van mr. A. J. H. W. baron van Heeckeren van Nettelhorst, in leven kommandeur der duitsche orde Balye van Utrecht, te vergunnen de opklimming der kommandeuren en van den eersten jonkheer in gemelde orde, welke door dat afsterven

Bijvoegsel van DE TIJD, Noord-Hollandsche Courant van 22 Junij 1857.

GEWIJZIGD ONTWERP VAN WET.

Lager Onderwijs.

TITEL I.

ALGEMEENE BEPALINGEN.

Art. 1. Het lager onderwijs wordt onderscheiden in gewoon en meer uitgebreid onderwijs.

Het gewoon lager onderwijs omvat het onderwijs in: *a.* lezen, *b.* schrijven, *c.* rekenen, *d.* de beginselen der vormleer, *e.* der Nederlandsche taal, *f.* der aardrijkskunde, *g.* der geschiedenis, *h.* der kennis van de natuur, *i.* het zingen.

Tot het meer uitgebreid lager onderwijs wordt gerekend het onderwijs in *k.* de beginselen der wiskunde, *l.* der landbouwkunde, *m.* gymnastiek, *n.* teekenen, *o.* handwerken voor meisjes.

Art. 2. Lager onderwijs wordt gegeven in scholen en in de woningen der ouders of voogden van de kinderen.

Het eerste is school- het laatste huisonderwijs.

Onderwijs aan de kinderen van ten hoogste drie gezinnen gezamenlijk wordt nog als huisonderwijs beschouwd.

Art. 3. De lagere scholen worden onderscheiden in openbare en bijzondere scholen.

Openbare scholen zijn die, opgerigt en onderhouden door de gemeenten, de provincien en het Rijk, afzonderlijk of gezamenlijk; de overige zijn bijzondere scholen.

Aan bijzondere scholen kan van wege de gemeente of de provincie subsidie worden verleend onder zoodanige voorwaarden als het gemeente- of provinciaal bestuur noodig acht.

De aldus gesubsidieerde scholen zijn toegankelijk voor alle kinderen, zonder onderscheid van godsdienstige gezindheid. Het 1ste en 2de lid van art. 22 zijn op die scholen toepasselijk.

Art. 4. Geen schoolonderwijs wordt gegeven in localen, die door den districts-schoolopziener verklaard zijn voor de gezondheid schadelijk te wezen of van onvoldoende ruimte voor het aantal schoolgaande kinderen.

Indien in zijne uitspraak niet wordt berust, beslissen Gedeputeerde Staten na een nieuw zelfstandig onderzoek.

Het komen in hooger beroep, zoo van de uitspraak van den schoolopziener als van die van Gedeputeerde Staten, geschiedt binnen veertien dagen, te rekenen van den dag, waarop de kennisgeving der uitspraak bij de belanghebbenden is ontvangen.

Tot het komen in hooger beroep zijn bevoegd allen, te wier nadeel de uitspraak is uitgevallen, met name de ouders of voogden der schoolgaande kinderen, indien de schoolopziener in de uitspraak van Gedeputeerde Staten heeft berust.

In afwachting der eindbeslissing kan het onderwijs in het afgekeurde locaal worden voortgezet.

Art. 5. Het schoolonderwijs wordt gegeven door hoofd- en hulponderwijzers, hoofd- en hulponderwijzeressen, en kweekelingen, zoo mannelijke als vrouwelijke.

Kweekelingen zijn zij, die den ouderdom nog niet bereikt hebbende waarop zij tot het examen als hulponderwijzer of als hulponderwijzeres kunnen worden toegelaten, bij het schoolonderwijs behulpzaam zijn.

Dien ouderdom bereikt hebbende, mogen zij als kweekelingen werkzaam blijven gedurende dan tijd, die nog verloopen moet alvorens zij tot het examen kunnen worden toegelaten.

Indien kweekelingen het examen, vermeld in het 2de en 3de lid, met ongunstig gevolg hebben afgelegd, of om redenen, ter beoordeeling van den provincialen inspecteur, verhinderd zijn geweest, examen af te leggen, kunnen zij nog tot aan het eerstvolgend examen als kweekelingen werkzaam blijven.

Art. 6. Niemand mag lager onderwijs geven, die niet in het bezit is der, bij deze wet gevorderde bewijzen van bekwaamheid en zedelijkheid.

Vreemdelingen behoeven bovendien Onze vergunning.

Art. 7. De bepalingen van het voorgaand artikel zijn niet toepasselijk op: *a.* de kweekelingen, voor zooveel betreft het onderwijs in de school, waarin zij werkzaam zijn; *b.* hen, die uitsluitend aan de kinderen van één gezin lager onderwijs geven; *c.* hen, die van het geven van lager onderwijs geen beroep makende en zich zonder geldelijke belooning daartoe bereid verklarende, van Ons vergunning hebben verkregen tot het geven van zoodanig onderwijs; *d.* de candidaten en doctoren in de letteren en in de wis- en natuurkunde, voor zooveel zij door hunne academische graden bevoegd zijn onderwijs te geven in een of eenige der vakken, vermeld in art. 1.

Art. 8. Die lager onderwijs geeft, zonder daartoe bevoegd te zijn of in strijd met het 1ste lid van art. 4, wordt voor de eerste maal gestraft met eene boete van vijf en twintig tot vijftig gulden, voor de tweede maal met eene boete van vijftig tot honderd gulden en gevangenisstraf van acht tot veertien dagen, te zamen of afzonderlijk en vervolgens telkens met gevangenisstraf van eene maand tot een jaar.

Op hem, die buiten de grenzen zijner bevoegdheid lager onderwijs geeft, is de helft dezer straffen van toepassing. Hiervan zijn uitgezonderd de hulponderwijzers, tijdelijk aan het hoofd eener school geplaatst, mits de tijdelijke waarneming niet langer dan zes maanden dure.

Art. 463 van het Wetboek van Strafregt is ten deze toepasselijk.

Art. 9. Bij elke veroordeeling tot boete wordt tevens door den regter bepaald, dat indien de veroordeelde twee maanden na daartoe te zijn aangemaand in gebreke blijft de boete of geregtskosten te voldoen, de opgelegde straf zal worden vervangen door gevangenisstraf van ten hoogste veertien dagen indien meer dan *f* 50, en zeven dagen indien niet meer dan *f* 50 aan boete is opgelegd.

Art. 10. Behalve in de gevallen hierna vermeld, vervalt de bevoegdheid tot het geven van lager onderwijs voor hem, die bij eindvonnis is veroordeeld: *a.* wegens misdaad; *b.* wegens diefstal, opligting, meineed, misbruik van vertrouwen of aantasting der zeden.

Art. 11. Die de bevoegdheid tot het geven van lager onderwijs verloren heeft, kan haar niet terugkrijgen.

In de gevallen, bedoeld bij art. 21, 7de lid, en art. 37 kan zij door Ons worden teruggegeven.

Art. 12. Tot opleiding van onderwijzers zijn er ten minste twee rijkskweekscholen en worden van rijkswege aan enkele der meest voortreffelijke lagere scholen normaallessen verbonden.

De opleiding van onderwijzers en onderwijzeressen op de lagere scholen wordt zooveel mogelijk van rijkswege bevorderd.

Art. 13. Van elk besluit, krachtens deze wet door Gedep. Staten genomen, kan bij ons in beroep worden gekomen.

Art. 14. De bepalingen dezer wet omtrent de onderwijzers zijn insgelijks op de onderwijzeressen van toepassing, voor zooverre zij voor deze geene uitzonderingen behelst.

Art. 15. Deze wet is niet toepasselijk: *a.* op hen, die uitsluitend onderwijs geven in de vakken vermeld onder *i*, *m*, *n* en *o* van art. 1, en op de daarvoor bestemde scholen; *b.* op militaire onderwijzers en het onderwijs door hen gegeven aan militairen.

TITEL II.

VAN HET OPENBAAR ONDERWIJS.

§ 1. *Van de scholen.*

Art. 16. In elke gemeente wordt lager onderwijs gegeven in een voor de bevolking en de behoefte voldoend getal scholen, toegankelijk voor alle kinderen zonder onderscheid van godsdienstige gezindheid.

Het onderwijs omvat ten minste de vakken, vermeld onder *a*—*i* van art. 1. Waar behoefte aan uitbreiding bestaat en deze mogelijk is, worden een of eenige der vakken, onder *k*—*o* van art. 1 vermeld, in het onderwijs opgenomen.

Twee of meer naburige gemeenten kunnen, met inachtneming van art. 121 der wet van 29 Junij 1851, zich vereenigen tot het oprigten en in stand houden van gemeenschappelijke scholen.

Art. 17. De gemeenteraad bepaalt het getal der scholen. Zijn besluit wordt aan Gedeputeerde Staten medegedeeld.

Zoo Gedeputeerde Staten het getal onvoldoende achten, bevelen zij vermeerdering.

Indien het Ons onvoldoende voorkomt, kan vermeerdering door Ons worden bevolen.

De uitbreiding van het onderwijs, bij het 2de lid van het voorgaand artikel bedoeld, wordt op dezelfde wijze vastgesteld.

§ 2. *Van de onderwijzers.*

Art. 18. Wanneer het getal der leerlingen op eene school meer dan zeventig bedraagt, wordt de hoofdonderwijzer bijgestaan door een kweekeling, meer dan honderd door een hulponderwijzer, meer dan honderd vijftig door een hulponderwijzer en een kweekeling. Boven dit getal wordt hij telkens voor vijftig leerlingen door een kweekeling, en voor honderd leerlingen door een hulponderwijzer bijgestaan.

Art. 19. Aan elken hoofdonderwijzer wordt, behalve vrije woning, zoo mogelijk met een tuin, eene jaarwedde toegelegd.

Ingeval hem geene vrije woning kan verschaft worden, ontvangt hij eene billijke vergoeding voor huishuur.

Bij verschil tusschen den gemeenteraad en den onderwijzer omtrent het bedrag der vergoeding beslissen Gedeputeerde Staten.

Ten behoeve van elken kweekeling, bedoeld in het voorgaand artikel, wordt den hoofdonderwijzer eene jaarlijksche toelage verleend.

Aan elken hulponderwijzer wordt eene jaarwedde toegelegd.

De jaarwedden en toelagen worden door den gemeenteraad onder goedkeuring van Gedeputeerde Staten bepaald.

Voor een hoofdonderwijzer is het bedrag der jaarwedde ten minste *f* 400, voor een hulponderwijzer ten minste *f* 200. Het bedrag der toelage is ten minste *f* 25.

Art. 20. Om als hoofd- of hulponderwijzer benoemd te kunnen worden, wordt vereischt het bezit: *a.* eener akte van bekwaamheid tot het geven van school-onderwijs; *b.* van een getuigschrift van goed zedelijk gedrag, afgegeven door het dagelijksch bestuur der gemeente of gemeenten, waar de bezitter gedurende de twee laatste jaren heeft gewoond.

Art. 21. De hoofdonderwijzers worden benoemd door den gemeenteraad uit eene voordragt van zes personen, opgemaakt door burgemeester en wethouders, in overleg met den districts-schoolopziener na een vergelijkend examen, door dezen afgenomen ten overstaan van burgemeester en wethouders en van de plaatselijke schoolcommissie of van afgevaardigden uit die kommissie. Het examen is toegankelijk voor de leden van den raad.

De hulponderwijzers worden benoemd door den gemeenteraad uit eene voordragt van drie personen, opgemaakt door burgemeester en wethouders in overleg met den hoofdonderwijzer en den districts-schoolopziener.

De hoofd- en hulponderwijzers kunnen door burgemeester en wethouders, den schoolopziener gehoord, worden geschorscht. Burgemeester en wethouders geven zoo spoedig mogelijk rekenschap van hun besluit aan den raad.

De hoofd- en hulponderwijzers worden ontslagen door den gemeenteraad, op voordragt van burgemeester en wethouders en den districts-schoolopziener. Ontslag op eigen verzoek geschiedt regtstreeks door den raad.

Is schorsing of ontslag, naar inzien der plaatselijke schoolcommissie of van den districts-schoolopziener noodig en de gemeenteraad nalatig of weigerachtig daartoe over te gaan, dan kan de schorsing of het ontslag door Gedeputeerde Staten geschieden.

Schorsing geschiedt uiterlijk voor drie maanden en met behoud of met gedeeltelijk of geheel verlies der bezoldiging gedurende het buiten dienst blijven.

Die ontslagen zijn ter zake van een ergerlijk levensgedrag of het verspreiden van leeringen, strijdig met de goede zeden of aansporende tot ongehoorzaamheid aan de wetten des lands, kunnen door Gedeputeerde Staten worden verklaard hunne bevoegdheid tot het geven van onderwijs verloren te hebben.

Het benoemen en ontslaan der kweekelingen geschiedt door den hoofdonderwijzer, onder goedkeuring van den districts-schoolopziener.

In geval van schorsing, ontslag of ontstentenis van den hoofd- of hulponderwijzer, wordt door burgemeester en wethouders, in overleg wat den hoofdonderwijzer betreft met den districts-schoolopziener, wat den hulponderwijzer aangaat met den hoofdonderwijzer, in de tijdelijke waarneming der opengevallen plaats voorzien. Die van hoofdonderwijzer moet uiterlijk binnen zes maanden na het openvallen zijn vervuld.

Art. 22. Het schoolonderwijs wordt, onder het aanleeren van gepaste en nuttige kundigheden, dienstbaar gemaakt aan de ontwikkeling van de verstandelijke vermogens der kinderen en aan hunne opleiding tot alle Christelijke en maatschappelijke deugden.

De onderwijzer onthoudt zich van iets te leeren, te doen of toe te laten, wat strijdig is met den eerbied, verschuldigd aan de godsdienstige begrippen van andersdenkenden. Hij prent aan de kinderen dien eerbied in en wekt hen op tot onderlinge liefde en verdraagzaamheid.

Het geven van onderwijs in de godsdienst wordt overgelaten aan de kerkgenootschappen. Hiervoor kunnen de schoollocalen buiten de schooluren ten behoeve van de leerlingen, die er ter school gaan, beschikbaar worden gesteld.

Waar de kinderen van het bezoeken der openbare school, uit hoofde van godsdienstige bezwaren der ouders, worden teruggehouden, en deze bezwaren, na een zorgvuldig onderzoek, niet kunnen worden uit den weg geruimd wordt, indien hieraan kan te gemoet gekomen worden door de oprigting van eene bijzondere school, tot het oprigten en onderhouden van zoodanige school, des gevorderd, hulp verleend door middel van een rijkssubsidie. Het verleenen van zoodanige subsidie geschiedt door de wet.

Art. 23. De hoofd- en hulponderwijzers bekleeden geene ambten of bedieningen dan met goedkeuring van Gedeputeerde Staten, die vooraf burgemeester en wethouders, en in gemeenten van 3000 zielen en daarboven de plaatselijke schoolcommissie, in de overige gemeenten den districts-schoolopziener hooren. Zij drijven geen handel, doen geen nering noch oefenen eenig beroep uit.

Dit verbod is mede toepasselijk op de leden van het gezin der hoofd- en hulponderwijzers, voor zooverre het verbodene ten huize van dezen zou geschieden.

Art. 24. Aan hoofd- en hulponderwijzers wordt in de volgende gevallen en onder de daarbij gestelde voorwaarden pensioen ten laste van den Staat verleend.

Art. 25. Regt op pensioen wordt na bekomen eervol ontslag, verkregen op bereikten vijf-en-zestigjarigen leeftijd, en veertigjarigen diensttijd.

Insgelijks kan pensioen worden verleend aan hen, die na tienjarigen diensttijd, uit hoofde van ziels- of ligchaamsgebreken voor de waarneming hunner betrekking ongeschikt zijn, en op dien grond eervol ontslag hebben bekomen. Die ongeschiktheid wordt aangenomen op de verklaring van den districts-schoolopziener en van Gedeputeerde Staten.

Bij de berekening van het pensioen komen alleen in aanmerking diensten, onder deze wet als hoofd- of hulponderwijzer, en vóór dien tijd, als onderwijzer aan eene openbare school, ten behoeve van het lager onderwijs bewezen.

Voor hem, die niet eervol wordt ontslagen, gaat de aanspraak op pensioen verloren.

Art. 26. Het pensioen beloopt voor elk jaar dienst een zestigste deel van de jaarwedde, die over de laatste twaalf maanden, het eervol ontslag voorafgegaan, heeft gediend tot grondslag van de betaling der bijdrage, bij art. 27 bepaald,

doch mag nimmer het twee derde gedeelte dier jaarwedde te boven gaan.

Art. 27. Als bijdrage voor pensioen wordt door de hoofd- en hulponderwijzers, te rekenen van het tijdstip waarop deze wet in werking treedt, jaarlijks betaald twee ten honderd van de jaarwedde aan hunne betrekking verbonden. Die bijdrage komt ten voordeele van den Staat en wordt door de zorg der gemeentebesturen geïnd en aan 's Rijks schatkist verantwoord.

Art. 28. Door de gemeenten, uit welke, krachtens deze wet, hoofd- of hulponderwijzers worden gepensioneerd, wordt aan den Staat een derde gedeelte van het bedrag van het pensioen vergoed.

Art. 29. De bepalingen van de artt. 22, 23, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 37, 40 en 41 der wet van den 9den Mei 1846 (*Staatsblad* n°. 24), zoo als die bij de wet van den 3den Mei 1851 (*Staatsblad* n°. 49) zijn gewijzigd, zijn op de pensioenen der hoofd- en hulponderwijzers toepasselijk.

§ 3. *Van de kosten van het onderwijs.*

Art. 30. Elke gemeente voorziet in de kosten van haar lager onderwijs, voor zooverre die niet komen ten laste van an deren, of op andere wijze worden gevonden.

Art. 31. Die kosten zijn: *a* de jaarwedde der hoofd- en hulponderwijzers; *b.* de toelagen ten behoeve der kweekelingen; *c.* de kosten van het oprigten en in stand houden of het huren der schoolgebouwen; *d.* die van het aanschaffen en onderhouden der schoolmeubelen en der schoolboeken en schoolbehoeften der leerlingen; *e.* die van licht en brand, benoodigd voor de schoollocalen; *f.* die van het oprigten en in stand houden of het huren der onderwijzerswoningen; *g.* de vergoeding aan de hoofdonderwijzers voor het genis van vrije woning; *h.* de bijdrage der gemeente in het pensioen der onderwijzers; *i.* de kosten der plaatselijke schoolcommissie.

Art. 32. Ter gemoetkoming in deze kosten kan eene bijdrage voor ieder schoolgaand kind worden geheven.

Bedeelden en zij, die, schoon niet bedeeld, onvermogend zijn schoolgeld te betalen, worden niet aan de heffing onderworpen.

Het gemeentebestuur bevordert zooveel mogelijk het schoolgaan der kinderen van bedeelden en onvermogenden.

Art. 33. Het invoeren, wijzigen of afschaffen van schoolgeld geschiedt met inachtneming van de artt. 232– 236 der wet van den 29 Junij 1851.

De invordering wordt geregeld door eene plaatselijke verordening, overeenkomstig de bepalingen van de artt. 258—262 dier wet.

Art. 34. Voor de kinderen van dezelfde klasse eener school [illegible] school gaande, kan het bedrag lager worden gesteld.

Art. 35. Ingeval eene gemeente door Ons, na Gedeputeerde Staten te hebben gehoord, verklaard wordt onvermogend te zijn de kosten van haar lager onderwijs te bestrijden, wordt in hetgeen hare krachten te boven gaat, door de provincie en het Rijk, elk voor de helft, voorzien.

TITEL III.

VAN HET BIJZONDER ONDERWIJS

Art. 36. Tot het geven van bijzonder schoolonderwijs of van huisonderwijs wordt vereischt het bezit: *a.* eener acte van bekwaamheid; *b.* van gelijk getuigschrift als in art. 20, lit. *b*, is vermeld; *c.* van een bewijs, dat beide deze stukken door burgemeester en wethouders der gemeente, waar het onderwijs zal gegeven worden, zijn gezien en in orde bevonden.

Art. 37. De onderwijzers, die bij het geven van bijzonder schoolonderwijs of van huisonderwijs, leeringen verspreiden, strijdig met de goede zeden of aansporende tot ongehoorzaamheid aan de wetten des lands, kunnen op voordragt van burgemeester en wethouders, van de plaatselijke schoolcommissie of van den districts-schoolopziener, door Gedeputeerde Staten worden verklaard hunne bevoegdheid tot het geven van onderwijs verloren te hebben.

Deze bepaling is ook van toepassing op de onderwijzers, die zich aan een ergerlijk levensgedrag schuldig maken.

TITEL IV.

VAN DE ACTEN VAN BEKWAAMHEID TOT HET GEVEN VAN ONDERWIJS.

Art. 38. De acten van bekwaamheid tot het geven van school- en huisonderwijs worden verkregen door het afleggen van examens.

Art. 39. Hiertoe wordt twee malen 's jaars in elke provincie de gelegenheid aangeboden door eene commissie, zamengesteld uit den inspecteur en vier schoolopzieners.

Die commissie houdt hare zittingen in de hoofdplaats der provincie. Zij is bevoegd zich door deskundigen te doen bijstaan.

De aanwijzing der schoolopzieners en de bepaling van den tijd, waarop de commissiën vergaderen, geschiedt door Onzen minister van Binnenlandsche Zaken.

De examens worden in het openbaar gehouden, met uit[illegible] van die der onderwijzeressen.

[illegible] 40. De tijd, gedurende welken de examens worden ge[illegible] wordt bij openbare aankondiging ter algemeene ke[illegible]

[illegible] wenscht af te leggen meldt zich tijdig aan bij den schoolopziener van het district, waarin hij woont, of, van buiten 's lands komende, voornemens is zich te vestigen, met opgave van de acte, die hij verlangt.

Hij legt daarbij over een of meer getuigschriften van zijn goed zedelijk gedrag en zijne geboorte acte.

De dag en plaats van het examen worden hem door den schoolopziener bekend gemaakt.

Hij legt het examen af in de provincie, waar hij woont, of, van buiten 's lands komende, voornemens is zich te vestigen.

Art. 41. Om tot het examen te worden toegelaten, moet de gevorderde ouderdom zijn bereikt.

Deze is bepaald voor de huisonderwijzers, huisonderwijzeressen, hulponderwijzers en hulponderwijzeressen op 18 jaren, voor de hoofdonderwijzers en hoofdonderwijzeressen op 23 jaren.

Art. 42. Voor het examen ter verkrijging eener acte van bekwaamheid als hulponderwijzeres en als hulponderwijzer wordt gevorderd: goed lezen en schrijven; voldoende kennis der zinsontleding, der spelregels en eerste gronden der nederlandsche taal; vaardigheid om zich, zoowel mondeling als schriftelijk, juist en gemakkelijk uit te drukken; beginselen van de vormleer; rekenen, zoowel met geheele getallen als gewone en tiendeelige breuken, toegepast op munten, maten en gewigten; als hulponderwijzer daarenboven de leer der evenredigheden; aardrijkskunde en geschiedenis; beginselen van de kennis der natuur; theorie van het zingen; beginselen van onderwijs en opvoeding.

Art. 43. Voor het examen ter verkrijging eener acte van bekwaamheid als hoofdonderwijzeres wordt gelijke kennis als van den hulponderwijzer gevorderd, maar grondiger en met toepassing op hare bestemming als hoofdonderwijzeres.

Art. 44. Voor het examen ter verkrijging eener acte van bekwaamheid als hoofdonderwijzer wordt gelijke kennis als van den hulponderwijzer gevorderd, doch grondiger, meer omvattend en ontwikkeld.

Art. 45. Zij, die eene der acten verlangen of reeds verkregen hebben, in de drie voorgaande artikelen genoemd, worden, op hun verzoek, daarenboven onderworpen aan een examen in een of eenige der vakken, voormeld onder *k—o* van art. 1.

Art. 46. Het examen ter verkrijging eener acte van bekwaamheid als huisonderwijzer, of huisonderwijzeres loopt over een of eenige der vakken, vermeld in art. 1.

Daarbij wordt althans gelijke kennis als van den hulponderwijzer gevorderd.

Art. 47. Wanneer het examen naar genoegen der commissie is afgelegd, wordt door haar aan den geëxamineerde de verlangde acte uitgereikt.

[illegible] derwijs wordt tevens het vak of de vakken van het meer uitgebreid lager onderwijs aangeteekend, waarin met gunstig gevolg examen is afgelegd.

Insgelijks worden op de acten van bekwaamheid tot het geven van huisonderwijs de verdere vakken van het lager onderwijs aangeteekend, waarin met gunstig gevolg examen is afgelegd.

Art. 48. De acte van bekwaamheid wordt uitgereikt tegen betaling van: tien gulden voor die van hoofdonderwijzer en die van hoofdonderwijzeres; vijf gulden voor die van hulponderwijzer en die van hulponderwijzeres; vijf gulden voor die van huisonderwijzer en die van huisonderwijzeres in meer dan één vak; drie gulden voor die van huisonderwijzer en die van huisonderwijzeres in één vak.

Voor de eerste aanteekening op de acte voor het schoolonderwijs wordt betaald drie gulden. De eerste aanteekening op de acte voor het huisonderwijs in meer dan één vak en alle verdere aanteekeningen in het algemeen geschieden kosteloos.

Deze gelden strekken ter voldoening der kosten van de vergaderingen der commissiën, daaronder begrepen de schadeloosstelling der deskundigen. Het overschietende wordt in 's Rijks schatkist gestort.

Art. 49. De acten van bekwaamheid gelden voor het geheele Rijk. Die voor het schoolonderwijs ook voor het huisonderwijs. Die voor het huisonderwijs geven tevens de bevoegdheid om in eene school onderrigt te geven in een of eenige der vakken, vermeld onder *k—o* van art. 1.

De acten van bekwaamheid als hoofdonderwijzer en als hoofdonderwijzeres geven ook het regt om als hulponderwijzer en als hulponderwijzeres werkzaam te zijn.

De acten van hulponderwijzer kan, in de gevallen en met de belooning door Ons te bepalen, het regt geven om aan het hoofd eener school te staan.

TITEL V.

VAN HET TOEVERZIGT OP HET ONDERWIJS.

Art. 50. Met het toezigt op het onderwijs zijn, onder het oppertoezigt van Onzen minister van Binnenlandsche Zaken, belast: *a.* plaatselijke schoolcommissiën; *b.* districts schoolopzieners; *c.* provinciale inspecteurs.

Art. 51. In elke gemeente is eene plaatselijke schoolcommissie.

In gemeenten, die zich ingevolge het 3de lid van art. 16 vereenigd hebben tot het oprigten en in stand houden van gemeenschappelijke scholen, is eene gemeenschappelijke commissie.

Art. 52. In gemeenten beneden de 3000 zielen zijn de werkzaamheden der plaatselijke schoolcommissie opgedragen aan burgemeester en wethouders.

In de overige gemeenten worden die commissiën door den gemeenteraad benoemd.

Het lidmaatschap dezer commissiën is vereenigbaar met dat van dien raad.

Art. 53. Elke provincie wordt door Ons in schooldistricten verdeeld.

Elk district staat onder het toezigt van een schoolopziener.

In geval van overlijden, ziekte of afwezigheid van den schoolopziener, kan in de waarneming zijner betrekking door Onzen minister van Binnenlandsche Zaken worden voorzien.

Art. 54. De schoolopzieners worden door Ons benoemd voor den tijd van zes jaren.

De aftredenden zijn weder benoembaar.

Zij kunnen ten allen tijde door Ons worden ontslagen.

Art. 55. De schoolopzieners genieten uit 's Rijks kas eene som bij abonnement, als vergoeding voor hunne reis- en verblijfkosten.

Art. 56. In elke provincie is een inspecteur.

De inspecteurs worden door Ons benoemd. Zij kunnen ten allen tijde door Ons worden ontslagen.

Zij genieten uit 's Rijks kas eene jaarwedde en vergoeding voor reis- en verblijfkosten.

Art. 57. De inspecteurs worden eenmaal 's jaars door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken bijeengeroepen, ten einde onder zijne leiding de algemeene belangen van het lager onderwijs te overwegen en te bevorderen.

Art. 58. De inspecteurs bekleeden geene ambten of bedieningen zonder Onze toestemming.

Art. 59. De leden der plaatselijke schoolcommissiën, de schoolopzieners en de inspecteurs leggen, bij de aanvaarding hunner betrekking, den eed of de belofte af, dat zij haar naar behooren en getrouw zullen waarnemen.

De eedsaflegging of belofte geschiedt door de leden der plaatselijke schoolcommissiën in gemeenten van 3000 zielen en daarboven in handen van den burgemeester, in de overige gemeenten in handen van den regter van het kanton waarin zij wonen, door de schoolopzieners in handen van Onzen Commissaris in de provincie, door de inspecteurs in handen van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken.

Art. 60. De leden der plaatselijke schoolcommissiën, de schoolopzieners en de inspecteurs zijn bevoegd van de overtredingen dezer wet en der verdere verordeningen op het lager onderwijs proces verbaal op te maken.

Art. 61. Alle scholen, waar lager onderwijs wordt gegeven, zoo openbare als bijzondere, zijn steeds toegankelijk voor de leden der plaatselijke schoolcommissie van de gemeente, voor den schoolopziener van het district en voor [illegible] inlichtingen te geven omtrent de school en het onderwijs.

Weigering in dezen wordt gestraft met eene boete van vijf en twintig gulden of gevangenisstraf van drie dagen, en bij herhaling telkens met beide straffen te zamen.

Art. 463 van het Wetboek van Strafregt is ten deze toepasselijk.

Art. 62. De plaatselijke schoolcommissiën houden een naauwkeurig toezigt op alle scholen in de gemeente waar lager onderwijs gegeven wordt; bezoeken die ten minste vier malen 's jaars, hetzij gezamenlijk, hetzij door commissiën uit haar midden; zorgen dat de verordeningen op het lager onderwijs stipt nagekomen worden; houden aanteekening van het onderwijzend personeel, van het getal leerlingen en van den staat van het onderwijs; doen jaarlijks vóór den 1 Maart aan den gemeenteraad een beredeneerd verslag van den toestand van het onderwijs in de gemeente, en zenden daarvan afschrift aan den districts-schoolopziener; deelen dezen de belangrijke veranderingen mede, die het schoolwezen heeft ondergaan; geven hem en den provincialen inspecteur alle inlichtingen, die zij verlangen; verleenen den onderwijzers, die hare voorlichting hulp of medewerking vragen, bijstand en beijveren zich den bloei van het onderwijs naar vermogen te behartigen.

Art. 63. De schoolopzieners zorgen voortdurend bekend te blijven met den toestand van het schoolwezen in hun district; bezoeken ten minste twee malen 's jaars alle scholen in hetzelve waar lager onderwijs wordt gegeven en houden van dat schoolbezoek naauwkeurig aanteekening; zorgen dat de verordeningen op het lager onderwijs stipt nagekomen worden; treden in overleg met de plaatselijke schoolcommissiën en de gemeentebesturen; doen zoowel aan deze, als aan den provincialen inspecteur de voorstellen, die zij in het belang van het onderwijs achten; geven dien inspecteur kennis van al hetgeen hun bij het schoolbezoek belangrijk is voorgekomen en verstrekken hem alle inlichtingen, die hij verlangt; doen jaarlijks vóór den 1sten Mei een beredeneerd verslag van den toestand van het onderwijs in hun distrikt aan den inspecteur en zenden daarvan afschrift aan Gedeputeerde Staten hunner provincie; behartigen de belangen der onderwijzers, bevorderen hunne bijeenkomsten en wonen die zooveel mogelijk, bij.

Art. 64. De schoolopzieners hebben toegang tot de vergaderingen van alle plaatselijke schoolkommissiën in hun distrikt, en brengen daarin eene raadgevende stem uit.

(*Vervolg in het Nommer van de Courant* [illegible])

Te Amsterdam bij C. L. van Langenhuysen, Drukker en [illegible]